

کتاب‌آبی

گزارش‌های محرمانه
وزارت امور خارجه انگلیس
درباره انقلاب مشروطه ایران
جلد پنجم

۳ ژانویه ۱۹۱۱ تا ۳۰ سپتامبر ۱۹۱۱

بکوشش احمد بشیری

کتاب آبی

گزارشهای محرمانه وزارت امور خارجه انگلیس
درباره انقلاب مشروطه ایران

به کوشش و ویراستاری
احمد بشیری

www.adabestanekave.com

جلد پنجم

از تاریخ ۳ ژانویه ۱۹۱۱ تا ۳۰ سپتامبر ۱۹۱۱
(۱۲ دی ۱۲۸۹ تا ۷ مهر ۱۲۹۰ خورشیدی؛
اول محرم ۱۳۲۹ تا ۶ شوال ۱۳۲۹ قمری)

نشر نو
تهران، ۱۳۶۳

www.adabestane.com

درخواست از خوانندگان کتاب

در این کتاب گزارش رویدادهای گوناگون یکی از پرآشوبترین و آموزندهترین دورانهای تاریخ میهن ما یعنی چگونگی پا گرفتن و پیروز شدن جنبش مشروطهخواهی در ایران را می‌خوانید.

چنانکه در پیش‌گفتار نیز یادآور شده‌ایم گردآورندگان مطالب کتاب، به‌دلیل و انگیزه‌های ویژه خودشان بسیاری از حوادث را چنان به‌کوتاهی و اختصار برگزار کرده‌اند که جز با عوشکافی و کاوش بسیار نمی‌توان از آنها سر درآورد و بدتر از این، در بیشتر جاها از آفرینندگان و قهرمانان ماجراها به‌درستی نام نبرده و یا سربسته و رمزگونه از آنها یاد کرده‌اند که بهر روی خواننده را بیشتر گیج و درمانده و دریافت مطلب را برایش بسی دشوار می‌کند.

ما برآنیم که در پایان کار چاپ کتاب، پیرامون اینگونه مطالب و رخدادها بررسی تازه‌ئی کنیم و تا جائیکه بشود گوشه و کنار آنها را روشن گردانیده، نارسائی‌ها را از میان برداشته و مردان و زنان ناشناس مانده در کتاب را به‌خوانندگان بشناسانیم.

برای کامیابی در کاری که قصد انجامش را داریم به‌کمک و یاری خوانندگان آگاه و بیداردل کتاب به‌فراوانی نیازمندیم و آنها می‌توانند با روشنگریها و توضیحات تازه خودشان درباره مطالب کتاب و یا بدست دادن عکسها، نوشته‌ها و مدارک دیگری در این زمینه به پیشبرد کار ما یاری دهند.

مطالب، عکسها و مدارکی که خوانندگان برای ما بفرستند اگر بخواهند بنام‌خودشان در کتاب توضیحات چاپ خواهد شد و اگر مایل به‌پس گرفتن مدارک خود باشند ما، پس از رفع نیاز هر آنچه را که از آنها گرفته‌ایم بخودشان پس خواهیم داد.

باز هم یادآور می‌شویم که کار روشنگرانه‌ئی که در پیش داریم جز با کمک اندیشمندان و آگاهان این دیار بویژه آنان که خود در حوادث دوران مشروطه زیسته و یا در آنها از نزدیک یا دور دستی داشته‌اند انجام‌پذیر نخواهد بود. بزرگواری کنید و هرچه از حوادث و قهرمانان مشروطه می‌دانید در دسترس ما بگذارید باشد که این گوشه شگرف تاریخ ما با همت و همیاری خودتان روشن شود.

لطفاً چنانچه مایل به همکاری با ما بودید نامه‌ها و مطالب خودتان را به صندوق پستی شماره ۳۱۴-۱۱۳۶۵ تهران بنام احمد بشیری بفرستید و یا با تلفن شماره ۹۸۰۸۱۴ آنچه را می‌خواهید با ما در میان بگذارید.

با سپاس فراوان از توجهی که به درخواست ما و روشنتر گردانیدن تاریخ این مرز و بوم خواهید فرمود و در انتظار مهرورزی‌های شما.

www.adabestanekave.com

کوشش خود را در کار چاپ این دوره کتاب به
همه مردان و زنان آزاده و جانبازی که انقلاب مشروطه ایران
را پدید آوردند
همه روانهای پاک که در راه بزرگداشت ایران کوشیدند و جان باختند
شادروانان حاجی علیقلی خان سردار اسعد و همکاران او که
پیشگامان ما در این راه بودند

نیاز می‌کنم .

احمد بشیری

www.adabestanekave.com

دیباچه

چون تاریخ آئینه سرآپانمای حسن و قبح اعمال مردمان و بهترین سرمشق و عبرت از برای خوانندگان است و این اوقات تاریخ صحیحی که بدون طرفداری از شخصی یا حزبی و یا غرض‌رانی از نفسی یا گروهی در زبان فارسی که خوانندگان را به‌کار آید و باعث تذکر و تنبیه گردد کمیاب و صعب‌الحصول است لهذا اراده معارف‌پرورانه حضرت اشرف آقای سردار اسعد دام اقباله چنین تقاضا نمود که کتب آبی را که در حقیقت مفیدترین تاریخ ایران در مسئله مشروطه برای خوانندگان است بدست آورده ترجمه و طبع فرمایند. علی‌هذا ترجمه این جلد سوم^۱ را به این بنده تمدن‌الملک محول فرمودند این بنده هم با قلت وقت و عجله به ترجمه آن پرداخت و حتی‌الامکان سعی نمود که به زبانی بسیار ساده ترجمه شود که خاص و عام را بالسویه بهره بخشد و امید است که خوانندگان محترم از مطالعه این تاریخ که مأمورین کاردان دولت بهیبه انگلستان از روی کمال دقت برای آگاهی دولت و ملت خود از نقاط مختلفه عالم به وزارت خارجه دولت بهیبه مخایره و مکاتبه نموده‌اند بهره واقعی بردارند و از سهو و خطای در عبارات چشم‌پوشی فرمایند.

۱) چون جلد‌های یکم و دوم کتاب آبی هر کدام یک جلد متمم دارد که در این چاپ متمم‌ها نیز بترتیب شماره‌گذاری شده‌اند لذا شماره این کتاب بجای جلد سوم جلد پنجم است. - م.

بقیه مکاتبات راجع به امور ایران

نمره - ۱

تلگرام سر جرج بارکلی ۱ به سر ادوارد گری ۲ (واصله سوم ژانویه)
از طهران مورخه سوم ژانویه ۱۹۱۱ [۱۲ دی ۱۲۸۹؛ یکم محرم ۱۳۲۹]
لیوتنان کولونل «کوکس» راپرت می‌دهد که صولت‌الدوله با چهارصد نفر قشقائی و بعضی از خوانین دیگر با سوارهای شخصی خودشان که من‌حیث‌المجموع یک هزار نفر ایلاتی مسلح می‌شوند در بوشهر حاضرند. دولت ایران می‌گوید حضرات برای استقبال نظام‌السلطنه جمع شده‌اند ولی لیوتنان کولونل «کوکس» اندیشه دارد که اگر این جمعیت مدتی بدون خدمت بمانند خودش خواهند شد علیهذا بر حسب تصویب جنرال قنسولگری بوشهر به دولت ایران تاکید کرده‌ام احکام لازمه به نظام‌السلطنه که بایستی فردا چهارم ژانویه وارد محمره شود بفرستد که هر قدر بتواند در ورود خود به بوشهر تعجیل نماید و نیز به دولت ایران اظهار کرده‌ام هرگاه بی‌نظمی در بوشهر بروز نماید برای حفظ و حمایت اروپاییان مقیم بوشهر از کشتیهای پادشاهی که فعلا مقیم بندر مزبور هستند پیاده کردن قوه به خشکی لازم خواهد شد و از طرف جنرال قنسول بوشهر به صولت‌الدوله و حکمران بوشهر نیز همینطور اخطار شده است.

(۱) سر جرج بارکلی وزیرمختار انگلیس مقیم طهران.

(۲) سر ادوارد گری وزیر امور خارجه دولت بهیة انگلیس.

نمره - ۲

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله چهارم ژانویه)
از طهران مورخه چهارم ژانویه ۱۹۱۱ [۱۳ دی ۱۲۸۹؛ ۲ محرم ۱۳۲۹]
دیروز وزیر امور خارجه در مجلس اظهار داشته که دولت ایران مصمم است در
فارس قوه جاندارمیری [= ژاندارمیری] در تحت ریاست صاحبمنصبان خارجه تشکیل
نماید و به وسیله وزیرمختار ایران در پاریس به دولت سوئد اظهار شده و شرایطی
را که دولت مزبور پیشنهاد کرده در تحت دقت نظر است.

نمره - ۳

تلگرام سر اسپرینگ ریس ۱ به سر ادوارد گری (واصله ششم ژانویه)
از استکهولم مورخه ششم ژانویه ۱۹۱۱ [۱۵ دی ۱۲۸۹؛ ۴ محرم ۱۳۲۹]
از قراری که در اینجا رسماً در جراید به طبع رسیده از طرف دولت ایران از دولت
سوئد مقدماً استعمال شده که اگر دولت ایران برای تشکیل جاندارمیری [= ژاندارمیری]
صاحبمنصب از دولت سوئد بخواهد دولت مشارالیه تقاضای دولت ایران را چگونه
خواهد پذیرفت؟ لایحه مزبور نیز می نویسد دولت سوئد جواب داده است مادامی که
شرایط خدمت مفصلاً معلوم نشود نمی تواند جواب قطعی بدهد.

نمره - ۴

مراسله سر ادوارد گری به سر اسپرینگ ریس
از وزارت خارجه مورخه دهم ژانویه ۱۹۱۱ [۱۹ دی ۱۲۸۹؛ ۸ محرم ۱۳۲۹]
آقا
امروز وزیرمختار سوئد از طرف دولت خود از سر نیکلسن سؤال نمود که هرگاه
دولت سوئد تقاضای دولت ایران را در دادن صاحبمنصبان سوئدی بجهت تشکیل
جاندارمیری [= ژاندارمیری] ایران قبول نماید آیا موجب ملالت دولت پادشاهی خواهد
شد؟ سر نیکلسن به کونت رانژل اظهار داشت که از نقطه نظر پلتیکی دولت انگلستان
مخالفتی با دادن صاحبمنصبان سوئدی ندارد و این مسئله بسته به میل دولت سوئد
است. سر نیکلسن سؤال نمود که آیا به عقیده کونت رانژل میان صاحبمنصبان سوئدی
کسانی یافت می شوند که به قدر لازمه زبان و عادات و رفتار اهالی مشرق را بدانند؟
کونت رانژل جواب داد که چند نفر از صاحبمنصبان سوئدی با نهایت موفقیت
در دولت عثمانی مشغول خدمت بوده اند و نیز یقین دارد که دولت سوئد در انتخاب
صاحبمنصبان دقت کامل به عمل خواهد آورد.

گری

(۱) سر اسپرینگ ریس وزیرمختار انگلیس در سوئد.

نمره - ۵

مراسله سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله یازدهم ژانویه ۱۹۱۱) از طهران مورخه بیست و هفتم دسامبر ۱۹۱۰ [۵ دی ۱۲۸۹: ۲۴ ذی حجه ۱۳۲۸] آقا

افتخار دارم یادداشتی را که ماژور استوکس از مکاتیب و تلگرافات کفیل قنصلگری شیراز راجع به مذاکرات فیما بین دولت ایران و صولت الدوله در باب افتتاح شاهراه بین بوشهر و اصفهان در ظرف چند هفته گذشته استخراج و جمع نموده ارسال دارم. از یادداشت مزبور معلوم می شود که هر چند صولت الدوله اظهار داشته که شاهراه بوشهر و شیراز باز است ولی اقدامات مشارالیه برای مصونیت راه مزبور و جلوگیری از سرقتها یا اطمینان دادن از پیدا کردن اموال مسروقه کافی نبوده و عده ای از تجار انگلیس در حمل مال التجاره خود تردید کرده از من اطمینان می خواهند که دولت ایران مسئول سرقتهاهای واقعه شمرده شود و با وجود یادداشت رسمی بهار گذشته در افتتاح راه جره، نمی توانم چنین اطمینانی بدهم مگر اینکه بتوانم از دولت ایران اظهار رسمی در باز بودن راه تحصیل نمایم و تا بحال نتوانسته ام چنین اظهاری را بدست بیاورم. معذالك این نکته نیز قابل توجه است که قوافل در این راه و راه شیراز و اصفهان عبور می نمایند و از پنجم دسامبر از هیچ نقطه ای خبر سرقتی نرسیده و بلاشک این پیشرفت از اثر سرمای هوا بوده نه به واسطه اقداماتی که به جهت امنیت راه شده - و اما اگر دولت ایران در اقدامات خود استقامت بورزد و به واسطه قبول استقراض از بانك شاهنشاهی قشون تدارك نموده به نظام السلطنه فرمانفرمای جدید فارس برساند البته مشارالیه تا آخر زمستان قوت و قدرتی خواهد داشت که بتواند با وضع حالیه بدون كمك صولت الدوله مقصود خود را از پیش ببرد. بهر حال اگر امنیتی که در عرض راه بوشهر و اصفهان در ظرف سه هفته گذشته حاصل شده امتداد یابد دیگر گمان نمی کنم چندان لازم بشود که مجدداً برای قبولاندن نقشه خودمان به جهت امنیت راه اصرار نمایم.

بارکلی

ملفوف نمره ۵

یادداشت ماژور استوکس

ر اوایل نوامبر برحسب تقاضای وزیر داخله صولت الدوله وارد کازرون شده فوری مخابرات تلگرافی با مشارالیه به جهت افتتاح راه کازرون به عمل آمد. همان اوقاتی که مشغول مذاکره بودند در چهاردهم نوامبر سرقت عمده ای از طرف بویراحمدیه که مرکب از یکصد نفر پیاده و ده نفر سواره بوده اند در آق چشمه محل تلاقی راههای کازرون و فیروزآباد تقریباً دوازده میلی شیراز واقع و بیش از یکصد قاطر و یکصد بار برده شد که نصف اموال مسروقه مال تجار انگلیس بوده و این

سرقت وقتی اتفاق افتاد که مغل منافع شخصی صولت الدوله بود. مشارالیه در جواب تلگرافات کنفیل قنسولگری انگلیس و تجار شیراز اظهار داشته که استعدادی برای استرداد اموال مسروقه فرستاده ولی تاکنون هیچیک از اموال مزبوره به دست نیامده و ضمناً مذاکرات افتتاح راه کازرون جاری بود.

صولت الدوله به ملاحظه خسارات مالی که از انسداد راه جره متوجه شخص مشارالیه می شود و به واسطه این که هرگاه راه کازرون باز شود حکومت مرکزی می تواند متدرجاً وسائل انتظام آنجا را فراهم نماید فوق العاده مخالف افتتاح راه مزبور بود زیرا اگر دولت به انتظام آن راه موفق شود نفوذ صولت الدوله در شاهراه تجارتی که وسیله عمده اقتدار او است از میان خواهد رفت - از طرف دیگر نمایندگان مشارالیه از طهران به او خاطر نشان کرده اند که دولت ایران نظر به یادداشت دولت انگلیس مورخه چهاردهم اکتوبر باید راه کازرون را باز نماید و اگر او قبول افتتاح آن راه را ننماید دولت مجبور می شود که به قوه قهریه با او معامله نماید. صولت الدوله که از عدم ثبات و دوام خود در مقابل قوه قهریه کاملاً مطلع بود افتتاح راه را قبول نمود و دولت هم قبول کرد هر قدر مستحفظ که او برای افتتاح راه لازم بداند موجب بدهد و از قراری که می گویند حکومت کمارج و ممسنی و بعلاوه همه قسم مساعدت را نیز به مشارالیه وعده داده اند علیهذا راه کازرون باز شد و از چهارصد نفر مستحفظی که قرار شده بود دولت موجب بدهد دو بیست نفر بین شعبه راه کازرون و شیراز برقرار گردید.

به اطمینان اعلان صولت الدوله در امنیت راه در هفته آخر ماه نوامبر کاروانی که متجاوز از سه هزار قاطر بود از شیراز برای بوشهر حرکت کرد. در بیست و هفتم ماه نوامبر جمعیت زیاد با استعدادی از سارقین که از قرار مذکور مرکب از بویراحمدی و قشقایی بوده اند در سر پل قره آقاج به کاروان مزبور برخورد کرده یکصد و هشتاد و چهار بار و دو بیست و شصت رأس مال و دو نفر زن زواره را بردند. در این کاروانها مال التجاره اتباع انگلیس هیچ نبوده. این سرقت غوغایی بین تجار شیراز برپا کرد و لطمه بزرگی به اعتباری که مجدداً صولت الدوله تحصیل نموده بود وارد آورد.

در اواخر ماه نوامبر به واسطه اقدامی که صولت الدوله در تنبیه طایفه فارسی مدان که ظاهراً مسئول عمده خسارات وارده به خطوط تلگراف در ماه اکتوبر گذشته بودند نموده بود در نزدیکی کازرون نزاعی بین قشقاییها واقع و تقریباً بیست نفر از طرفین کشته شدند.

سرقت سومی در پنجم دسامبر در چهل میلی شیراز واقع شد یعنی یک دسته از سارقین قشقایی و لر به کاروانی که مستحفظ همراه داشته حمله برده و از این سرقت خبر تفصیلی به دست نیامده، چیزی که واضح است این است که شیوع عدم رضایت طایفه صولت الدوله از مشارالیه، مسئله امنیت راه کازرون را برای او بسیار دشوار نموده [چنانکه] تا به حال نه از عهده محافظت راه کازرون به خوبی برآمده و نه از استرداد اموال مسروقه. معذالک خیلی از قوافل شاهراه به سلامت به بوشهر رسیده و

می‌رسند و اکثر از تجار داخلی مال‌التجاره خود را حمل می‌کنند. با وجود این بعضی از تجارتخانه‌های انگلیس تردید دارند و موکول به تحصیل اطمینانی از سفارت نموده‌اند که دولت ایران مسئول خسارات وارده بر آنها باشد. اولین نتیجه یادداشت انگلیس مورخه چهاردهم اکتوبر همین شده که صولت‌الدوله را فعلاً مسلط و به افتتاح راه کازرون مجبور نموده. مدت سه ماه خیلی کم بود برای دولت ایران که فرمانفرمای جدیدی به فارس بفرستد و خودش راه را دایر نماید. علیهذا دولت صولت‌الدوله را مخیر کرد که یا افتتاح راه را تعهد نماید یا این‌که یاغی دولت شناخته شود و او شق اولی را انتخاب نموده - فعلاً در راه شیراز و اصفهان کاروان با امنیت عبور می‌نماید. این امنیت بیشتر به واسطه نزدیک شدن زمستان است - و هرگاه حاکم مقتدری با قشون و استعداد حاضر نشود در بهار موقع حرکت ایلات قهراً دوبرتبه زمان مخاطره خواهد بود.

نمره - ۶

مراسله سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله ۱۶ ژانویه ۱۹۱۱)
از طهران مورخه بیست و هفتم دسامبر ۱۹۱۰ [۵ دی ۱۲۸۹؛ ۲۴ ذی‌حجه ۱۳۲۸]
آقا
افتخار دارم خلاصه وقایع معمول ماهیانه ایران را در مدت چهار هفته گذشته لفاً ارسال دارم.

امضاء بارکلی

ملفوف نمره ۶

خلاصه وقایع یکماهه ایران لغایت ۲۷ دسامبر ۱۹۱۰

طهران

تمام خوانین بختیاری در اوایل دسامبر وارد طهران شده فوراً بعد از ورود خود از وزیرمختار دولت انگلیس دیدن کردند. همه آنها به نظر دوست می‌آیند. میان خودشان این‌طور مقرر شده که سردار محتشم (ایل بیگی) و سردار بهادر پسر بزرگ سردار اسعد با اختیارات تامه از طرف سایر خوانین به بختیاری‌رفته که در آنجا بعضی مسائل مختلف‌فیه را اصلاح کنند و مصمم هستند که در دوم ژانویه از طهران حرکت نمایند. سردار اسعد هرچند فعلاً از شغل خارج است ولی در طهران نفوذ و دخالت تام در امور سیاسی کماکان دارد. حسینقلی‌خان در ۲۷ شهر جاری از منصب وزارت خارجه استعفاء داده علیهذا تجدید تشکیل کابینه قریب‌الوقوع است. در ششم شهر جاری [۱۴ آذر ۱۲۸۹؛ ۳ ذی‌حجه ۱۳۲۸] درخواست قرضه‌ای از بانک شاهنشاهی ایران از طرف صنایع‌الدوله وزیر مالیه به مجلس پیشنهاد شد. هرچند

لزوم استقراض از طرف اعضای مجلس انکار نشده اصرار کردند که پروگرام مخارج به استحضار آنها باشد و همچنین می‌خواهند اطمینان کامل از نظارت مخارج حاصل نمایند. این مسئله هنوز علناً مذاکره نشده است.

مشهد

وضع خراسان به همه‌جهت خوب نیست. روش پلیس محلی خیلی محتاج به اصلاح است. محمدعلی نیشابوری هنوز در گوناپاد [= گناباد] مقیم است. در غیبت حاکم، ظهیرالسلطان دچار مشکلات زیاد است، نه پول دارد و نه قشون که حفظ اقتدار خود را نماید. معذک کفایت و قدرت خوبی به خرج داده و در جلوگیری از بی‌نظمی خودداری نکرده است. همین‌که تلگرافات هیجان‌آمیز نجف به مشهد رسید که مؤکداً پروتست سخت پر ضد اعلان انگلیس مورخه ۱۴ اکتوبر بود، ظهیرالسلطان جلوگیری کرده نگذاشت که تلگرافات مزبوره بدست مردم بیفتد و انجمن ایالتی را وادار نمود که به مخابره يك تلگرام پروتستی خطاب به نمایندگان خارجه در طهران اکتفاء کنند. راپرتهای تربیت مشعر بر عدم امنیت آن نواحی و عموماً عدم انتظام راهها است.

ماژور سیکس (قنصل انگلیس در مشهد) در سیزدهم دسامبر تلگراف کرده که در مشهد احتمال اغتشاش می‌رود و نایب‌الحکومه از جان خود خائف است. در دره‌جز [= درگز] در اواسط نوامبر اغتشاش شروع شده حکومت و رئیس‌نظمیه آنجا را از شهر خارج کردند. در بیست و پنجم حاکم جدیدی با قدری سواره از مشهد گسیل شد. در بیست و هشتم نوامبر [در] يك ازدحامی يك نفر از صاحب‌منصب گمرک و هفت نفر سوار را کشته حاکم را زخمی کردند. در دویم دسامبر قسمتی از اهالی دره‌جز به باجگیران رفته گمرکخانه را که در تصرف صاحب‌منصبان نظمیه بود توقیف و مسافرین را که بیشتر آنها از اتباع دولت روس بودند لخت کردند. همین‌قدر که عده آن جمعیت به سیصد نفر رسید در خیال حمله به قوچان افتادند ولی يك اسکادران قزاق روسی که از قوچان مرخص شده به مشهد می‌رفتند دوباره به قوچان عودت داده شدند و به همین‌جهت شهر قوچان از حمله و غارت آنها خلاصی یافت. سپس قنصل جنرال روس پیشنهاد نمود پنجاه نفر قزاق در قوچان بگذارند و چهارصد نفر هم در غدان که سرحد است حاضر باشد که در موقع لزوم احضار شوند. ماژور سیکس با این پیشنهاد موافقت نمود - در سیزدهم دسامبر ماژور مشارالیه راپرت داد که حاکم جدید دره‌جز بمحض ورود آنجا محبوس و نوکرهای او کشته شدند و مظنون است که هنوز سیصد نفر از غارتگران مزبور در نزدیکی قوچان باشند.

مسیو پوکلوسکی [پاکلوسکی] (وزیرمختار روس در طهران) در پیشنهادهای مسیو گریگوریف (قنصل روس در مشهد) تغییرات داده پنجاه نفر قزاق برای قوچان و فقط یکصد نفر بجهت غدان تصویب کرده است.

بیرجند

در شب سوم نوامبر بین علی‌آباد و بندان ده نفر مسلح به کاروان مستر هوسن حمله برده خوشبختانه مستر هوسن و فامیلش قدری عقب‌تر از کاروان بوده‌اند به مجرد اینکه صدای شلیک بلند شد با چند نفر از سواره چقایی خود را رسانیده همین‌قدر که نزدیک شدند سارقین پانزده نفر از شترها را با بار پیش کرده فرار نمودند. مستر هوسن در سپیده‌دم آنها را تعاقب کرده دوازده شتر با بار را از آنها پس گرفت. اگرچه تا سنی میل آنها را تعاقب نمود ولی دزدها سه نفر از شترها را پیش کرده بدر رفتند.

سیستان

از قراری که راپرت رسیده راههای سیستان ناامن است و چندین سرقت شتر از کاروانها اتفاق افتاده. برای قوافل حرکت بدون مستحفظ خالی از مخاطره نیست و تحصیل مستحفظ از سوارهای ایرانی خیلی مشکل است.

اصفهان

وضع شهر بحال سابق است. قیمت ارزاق بالا رفته. برف زیاد باریده. سرما و گرانی آذوقه از قرار مذکور فوق‌العاده موجب سختی و ناخوشی گردیده. بلدیة ترتیبی بجهت خریداری گندم از محترکین عمده داده ولی تاکنون قیمت گندم تنزل نکرده است در ظرف این ماه عده‌ای از بختیاریمها به انجمن ولایتی شکایت نموده‌اند که رؤسای آنها حقوق استخدامشان را در کاشان نپرداخته‌اند. انجمن هم سعی کرده این اختلاف را با رؤساء که فعلا در طهران هستند رفع نمایند. وضع ولایت اصفهان علی‌الظاهر خوب و روی هم رفته راهها امن است. پست شیراز تا آباده با کوله‌بار و از آنجا به اصفهان با اسب حمل می‌شود و از بیست و هشتم نوامبر خبر سرقتی در عرض راه شیراز نرسیده. در هیچیک از راهها در ظرف ماه دسامبر سرقتی اتفاق نیفتاده است.

یزد

غیر از راه نائین که در این اواخر بخوبی امن بوده تمام راهها خیلی مغشوش و خبر سرقتهای متعدد رسیده است. دسته‌های زیاد سارقین که قوافل را می‌زنند و دهات را می‌چاپند در اطراف هستند. مسیو پطروف در انار متوقف نمی‌تواند به یزد بیاید. سالار مؤید حکمران سابق در هفدهم نوامبر از یزد حرکت کرد. ضیغم‌الدوله قشقایی بجای او حاکم شده - در ویس قنسلگری دولت انگلیس فعلا بستی نیست ولی در ظرف چند هفته گذشته چندین نفر پناهنده شده بودند. علتی که موجب پناهندگی آنها بوده خطر مستقیم و غیرمستقیمی که از حاکم سابق به آنها می‌رسیده بوده است.

کرمانشاهان

نظام‌السلطنه در بیست و هشتم نوامبر [۶ آذر ۱۲۸۹؛ ۲۵ ذی‌قعدة ۱۳۲۸] از راه

پشت کوه به سمت شیراز حرکت کرده. تا ورود رکن الدوله حکمران جدید دو نفر نایب‌الحکومه برای اینجا معین شده. رؤسای دسته‌هایی که در کرمانشاه مخالف یکدیگرند مجتمع و هم‌قسم شده‌اند که در آتیه با موافقت یکدیگر کار بکنند. اطراف کرمانشاه تا یک‌درجه مغشوش بوده و به موجب راپرت واصله در راهها چندین سرقت اتفاق افتاده است. راه بین قصر شیرین و سرپل بواصله بودن سارقین در آنجا که از قرار مذکور کلهبر هستند ناامن است. بین تیره‌های مختلفه ایل کلیایی نزاع واقع شده نایب‌الحکومه مأموری برای اصلاح بین آنها فرستاده است.

همدان

به موجب راپرت‌های واصله سرقت قوافل دو دفعه در نزدیکی همدان واقع شده. در هر یک از دو دفعه چهار نفر به دست سارقین کشته شده‌اند. در بیستم نوامبر پست را با امانات و مسافری را زده‌اند و یک نفر از مستخدمین قنصلگری کرمانشاه بین منهبین بوده است. در آخر ماه نوامبر حکمران آنجا استعفاء داده امور حکومتی را به رؤسای ادارات سپرده و حرکت کرد.

کرمان

وضع شهر به حالت سابق باقی است ولی قنصل پادشاهی انگلیس اوضاع ایالت را در ماه نوامبر خیلی رقت‌آمیز [رقت‌انگیز] شرح می‌دهد. راه یزد هنوز بواسطه راهزنان مسدود است. از قرار راپرت واصله بیست و چهارم دسامبر چهارصد نفر آنها در تحت ریاست مصمصام نظام در چهارمیلی راه کمال‌آباد بوده‌اند. هرچند از حرکت بلوچها [بلوچها] خبرها شهرت می‌دهند ولی خبری از حرکت واقعی آنها نرسیده است.

بندرعباس

در بیست و یکم نوامبر در عرض راه کرمان یک قافله را زده‌اند و معادل یکصد لیره مال‌التجاره اتباع انگلیس جزء اموال غارتی رفته است.

نمره - ۷

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله ۱۱ ژانویه ۱۹۱۱)
از طهران مورخه بیست و یکم دسامبر ۱۹۱۰ [۲۹ آذر ۱۲۸۹؛ ۱۸ ذی‌حجه ۱۳۲۸]

آقا

افتخار دارم ترجمه یادداشت دولت ایران در جواب یادداشت من مورخه هفدهم ماه

گذشته (رجوع به کتاب آبی راجع به ایران نمره یک سال ۱۹۱۱ نمره ۲۰۶ بشود) ۱ در خصوص عدم امنیت راههای جنوب را لفاً تقدیم نمایم.

امضاء بارکلی

ملفوف نمره ۷

از طرف وزیرزاده به سر جرج بارکلی

جناب جلالتمآبا در جواب مراسله جوابیه مورخه چهاردهم ذی قعدة آن جناب جلالتمآب با کمال احترام زحمت افزاست. اینکه اثرات توقف قشون خارجه را در خاک ایران خارج از موضوع تصور نموده اند بطوری که خاطر مهم شناس آن جناب مستحضر است جای شبهه نیست که وجود عساکر اجنبی در داخله مملکت طبعاً خاطر اولیای امور را مشغول و سکنه به حیثیت دولت وارد آورده و بدین جهت از مقاصد حسنه دولت در تنظیمات کامله بطور مطلوب نتیجه حاصل نمی شود و چون در مراسله هفتم شوال نمره ۵۵۸۱ دوستدار شرح داده شده دیگر تکرار آن را در این مورد لازم نمی دانند. در باب مرادوات بین بوشهر و شیراز که اشاره فرموده بودند بر آن جناب جلالتمآب مستور نیست که اولیای دولت علیه که همواره استقرار مرادوات تجارتی را در نظر داشتند مخصوصاً صولت الدوله را برای انتظام راه بوشهر و شیراز مأمور نموده اند و بعلاوه به جهت تکمیل انتظامات اولیای دولت علیه مقدماتی اقداماتی نموده که در این موقع اجمالا به اطلاع آن جناب می رساند. اولا فرمانفرمای کافی با تعلیمات لازمه به فارس مأمور و روانه شده و عمأقرب به محل مأموریت وارد خواهد شد و بعد از ورود اقدامات اساسی برای تکمیل انتظام کلیه آن صفحات خواهد نمود. ثانیاً مسئولیت حفظ امنیت راه کازرون به صولت الدوله واگذار شده فعلاً مشارالیه در آن راه سیصد و هشتاد نفر پیاده و سوار مستحفظ گذاشته و مراقبت کامل به عمل می آورد. موافق اخبار موثقه راه کازرون هم در نهایت امنیت است. ثالثاً اردویی مرکب از سواره و پیاده توپخانه اعزام شده هفتصد نفر آنها با سه عراده توپ که از طهران حرکت کرده اند از قم گذشته اند و دو فوج همدان و جلالی در اصفهان به اردو ملحق می شوند. این اردو علاوه بر ساخلوی است که در فارس موجود است. رابعاً یک مبلغ معتد به از وجه استقراضی که در شرف انجام است برای تکمیل امنیت منظور خواهد شد و دولت مشغول ترتیب وسایلی است که بواسطه آن مخارجی که برای این مقصود لازم است بطور صحیح داده شده و تفتیش آن بوجه اکمل به عمل آید. خامساً علاوه بر اینکه یکی از صاحبمنصبان نظامی اروپایی که در خدمت دولت ایران است عاجلاً برای انتظام ژاندارمری به فارس مأمور شده و عمأقرب چند نفر مستخدم که از خارج خواسته شده وارد خواهند شد یقین کامل حاصل است که به این ترتیبات منظورات اولیای این دولت علیه برای تکمیل موجبات انتظام کاملاً به عمل آمده و نگرانی که آن جناب تصور فرموده اند مرتفع خواهد گردید. اما اینکه اظهار فرموده اند که ازدیاد گمرکات

نمره - ۸

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله یازدهم ژانویه)
 طهران مورخه یازدهم ژانویه ۱۹۱۱ [۲۰ دی ۱۲۸۹؛ ۹ محرم ۱۳۲۹]
 رجوع به تلگرام من مورخه سوم ژانویه بفرمایید. فرمانفرمای فارس دیروز وارد
 پوشهر شد.

www.adabestanekave.com

نمره - ۹

مراسله سر برتی به سر ادوارد گری (واصله چهاردهم ژانویه)
 پاریس مورخه چهاردهم ژانویه ۱۹۱۱ [۲۳ دی ۱۲۸۹؛ ۱۲ محرم ۱۳۲۹]
 آقا

وزیرمختار ایران امروز به من اطلاع داد که شاه مخلوع که در نیس با ظل السلطان
 مشغول مشاوره بود در سی و یکم دسامبر وارد پاریس شده و در دوم شهر جاری به
 خیال مراجعت به طهران حرکت کرده است و قبل از مراجعت به طهران به بروکسل
 و برلن و وینه خواهد رفت. وزیرمختار ایران ادله مثبتی دارد که اعلیحضرت مزبور
 با بعضی از طرفداران خود در ایران مکاتبه داشته و آنها او را تشویق می کرده اند
 همین قدر که به ایران وارد شود خیلی هواخواه خواهد داشت و ابدأ مایه تعجب نخواهد
 بود که با این حال اعلیحضرت اقدام به معاودت به مملکت خود نماید. عقیده شخصی
 وزیرمختار ایران بر این است که معاودت شاه مخلوع به ایران مقرون به موفقیت
 نخواهد بود ولی مایه بدبختی ایران خواهد شد.

امضاء فرانسویس برتی

نمره - ۱۰

مراسله سر ادوارد گری به سر جرج بکانن [بیوکاتان] (وزیرمختار انگلیس در
 سن پترزبورغ)
 از وزارت خارجه مورخه بیست و سوم ژانویه ۱۹۱۱
 آقا

سواد مراسله سفیر دولت انگلیس را در پاریس لفاً برای جنابعالی فرستادم. از
 مراسله مزبوره چنین مستفاد می شود که اقدام شاه مخلوع ایران در مراجعت به مملکت
 خود خالی از واقعیت نیست.

جنابعالی باید اطلاعات مسطوره مراسله مزبوره را محرمانه به وزیر امور خارجه
 دولت روسیه ابلاغ کنید که در صورتی که مقتضی بدانند به مقامات لازمه اخطار نمایند
 که بعد از مراجعت محمدعلی به روسیه پیش از سابق هشیار و مراقب حرکات او باشند.
 امضاء ادوارد گری

نمره - ۱۱

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله بیست و پنجم ژانویه ۱۹۱۱) از طهران مورخه بیست و پنجم ژانویه ۱۹۱۱ [۵ بهمن ۱۲۸۹؛ ۲۳ محرم ۱۳۲۹] رجوع به تلگرام من مورخه چهارم ژانویه بفرمائید - وزیر خارجه به من اطلاع داده که دولت ایران می‌خواهد بواسطه صاحب‌منصبان سوئدی تشکیل يك قوه جاندارمري [= ژاندارمري] ملی بنماید و اینکه در ضمن اظهاری که در مجلس نموده فقط از فارس اسم برده برای این بوده که مذاکرات آن روز مجلس فقط راجع به ایالت فارس بوده است.

نمره - ۱۲

تلگرام مستر برایس (وزیرمختار انگلیس در واشنگتن) به سر ادوارد گری (واصله بیست و ششم ژانویه) واشنگتن مورخه بیست و ششم ژانویه ۱۹۱۱ [۶ بهمن ۱۲۸۹؛ ۲۴ محرم ۱۳۲۹] از قراری که اطلاع حاصل کرده‌ام شارژ دافر ایران بر حسب دستورالعمل دولت خود از وزیر خارجه تقاضا کرده است که در استخدام پنج نفر مستشارهای مالیه برای دولت ایران با مشارالیه موافقت نمایند. از قراری که در روزنامه‌ها می‌نویسند این تقاضا از طرف مستر ناکس اجابت خواهد شد.

نمره - ۱۳

تلگرام مستر برایس به سر ادوارد گری (واصله بیست و هشتم ژانویه) واشنگتن مورخه بیست و هفتم ژانویه ۱۹۱۱ [۷ بهمن ۱۲۸۹؛ ۲۵ محرم ۱۳۲۹] رجوع به تلگرام بیست و ششم ژانویه من بفرمایید - از قراری که اطلاع حاصل کرده‌ام دولت ممالک متحده برای دولت ایران صورتی از متخصصین مالیه که بیشتر آنها تجربیات خارجی داشته باشند معین نموده مناسب می‌دانند دو نفر از آنها را انتخاب کرده و تعیین معاونین را به عهده خود آنها واگذار نمایند.

نمره - ۱۴

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دوم فوریه) از طهران مورخه اول فوریه ۱۹۱۱ [۱۲ بهمن ۱۲۸۹؛ یکم صفر ۱۳۲۹] یکی از اتباع روس که اخیراً داخل خدمت دولت ایران و رئیس نظمیه اصفهان بود امروز صبح به سمت حکمران آنجا تیر انداخته و او را سخت مجروح نموده است. مقصر در جنرال قنسولگری دولت روسیه پناهنده شده است.

نمره - ۱۵

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دوم فوریه) طهران مورخه سوم فوریه ۱۹۱۱ [۱۴ بهمن ۱۲۸۹؛ ۳ صفر ۱۳۲۹] دیروز مجلس تصویب نمود دولت کنترات مستشارهای مالیة امریکایی را بسته و مبلغ پنج هزار و ششصد لیره موجب آنها را تصویب کرد و با شغف فوق العاده به تحسین و اظهار تشکر از وزیرمختار آمریکا رأی داده شد.

نمره - ۱۶

مراسله سر ادوارد گری به سر اسپرینگت رایش وزارت خارجه سوم فوریه ۱۹۱۱ [۱۴ بهمن ۱۲۸۹؛ ۳ صفر ۱۳۲۹] آقا

وزیرمختار سوئد در سیام ماه گذشته در باب صدی ده اضافه گمرک بنادر فارس که در یادداشت آخری که از طرف سر جرج بارکلی به دولت ایران داده شده توضیحات خواسته مطلب را سر نیکلسن واضحاً بمشارالیه حالی نموده بعد از آن کنت رانژل اظهار داشت که تا به حال دولت مشارالیه در باب مأمورین سوئدی به جهت تشکیل ژاندارمری ایران اقدامی نکرده در جواب سر نیکلسن به مشارالیه گفت تا بجایی که مربوط به دولت انگلیس بود مانعی برای اقدام نداشته اند. مذاکره ای که در این خصوص بین کنت رانژل و خود او شده این مسئله مبرهن گشته که استخدام این صاحبمنصبان برای تمام ایران بوده نه فقط برای فارس چنانچه سابقاً فهمیده شده است.

کنت رانژل گفت بخاطر دارد که در دفعه اخیری که این مسئله بین او و سر نیکلسن مذاکره شد سر نیکلسن گفته که صاحبمنصبان برای خدمت سمت جنوب لازم بوده اند سر نیکلسن اظهار نمود که راجع به شمال به دولت روسیه بیشتر مربوط است تا به دولت انگلیس و شاید از طرف دولت سوئد یا دولت مزبور در سن پترزبورغ مذاکره شده باشد.

امضاء و گری

www.adabestanekave.com

نمره - ۱۷

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله چهارم فوریه) طهران مورخه چهارم فوریه ۱۹۱۱ [۱۵ بهمن ۱۲۸۹؛ ۴ صفر ۱۳۲۹] از طرف دو نفر قفقازی که ظاهراً تبعه روس هستند بطرف صنایع الدوله وزیر

(۱) اصل: اسپرینگ

در اعاده انتظام راههای تجارتی جنوب بکوشد. علیهذا دولت انگلیس مایل است که در تأکید به قبولاندن نقشه خودش را به دولت ایران، دست نگاه دارد و موکول به بروز نتایج آتی اقدامات مزبوره نماید. به هر حال عرض می‌کنم که باید توضیحاً دانست همین که در راه پوشهر و اصفهان اغتشاش بروز نماید دولت انگلیس این حالت تأمل را تغییر خواهد داد و در هر لحظه‌ای که ببیند اقدامات دولت ایران در برقراری امنیت لازم فوری کافی نیست در تأکید بکارداشتن صاحبمنصبهای هندی محق خواهد بود - در خصوص پیشنهاد اضافه حقوق گمرکی مأمورم که به جنابعالی بنمایم که در حقیقت این اضافه یک خراجی است بر تجارت انگلیس و دولت انگلیس تحمل این سربار را مثل یک پیمانه و وسیله موقتی در صورتی تحمل پذیر می‌داند که صاحبمنصبهای انگلیس در تشکیل استعداد در کار و مسئول دولت ایران باشند و مخارج آنها از آن اضافه پرداخته شود والا دولت انگلیس نمی‌تواند آن اضافه را که فقط وسیله‌ای برای پیشرفت مقصد دولت ایران باشد که می‌خواهد یک اضافه حقوقی برقرار نماید که آن اضافه حقوق بایستی بر عایدی معمولی دولت مشارالیه برقرار شود، قبول نماید آنهم بدون این که مطمئن باشد که آن مقصد پیشرفت خواهد کرد یا نه.

نمره - ۲۰

تلگرام سر ادوارد گری به سر جرج بارکلی
وزارت خارجه ششم فوریه ۱۹۱۱ [۱۷ بهمن ۱۲۸۹؛ ۶ صفر ۱۳۲۹]
راجع به تلگرام جنابعالی مورخه پنجم فوریه در خصوص قتل صنایع الدوله.
مراتب تسلیمت دولت اعلیحضرت پادشاهی را به دولت ایران تقدیم نمایم.

نمره - ۲۱

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله نهم فوریه)
طهران مورخه نهم فوریه ۱۹۱۱ [۲۰ بهمن ۱۲۸۹؛ ۹ صفر ۱۳۲۹]
نایب‌السلطنه دیروز وارد شد.

www.adabestanekave.com

نمره - ۲۲

تلگرام سر ادوارد گری به سر جرج بارکلی
وزارت خارجه نهم فوریه ۱۹۱۱ [۲۰ بهمن ۱۲۸۹؛ ۹ صفر ۱۳۲۹]
در موقع مناسبی لازم است به نایب‌السلطنه اظهار نمایم که دولت انگلیس مراجعت ایشان را به طهران تبریک گفته و از خبر ورود و سلامتشان خوشوقت است. دولت انگلیس موفقیت ایشان را در انجام وظیفه‌شان آرزومند بوده مطمئن است که تمام

اقدامات ممکنه را در برقراری نظم و آسایش به عمل آورده خود را فدای پیشرفت سعادت مملکت خود نمایند. [بیوکانونان] به سر ادوارد گری (واصله یازدهم فوریه) سن پترزبورغ مورخه یازدهم فوریه ۱۹۱۱ [۲۲ بهمن ۱۲۸۹؛ ۱۱ صفر ۱۳۲۹] به مسیو پوکلوسکی [پاکلوسکی] ۱ دستورالعمل داده شده است که در اول ملاقات رسمی خود به نایب السلطنه اطلاع بدهد که او امر لازمه برای برداشتن قشون روس از قزوین صادر شده و نیز اظهار نماید که دولت روسیه امیدوار است که دولت ایران این حرکت دوستانه را دلیل حسن نیت دولت روسیه دانسته در آتیه وضع و روش خود را نسبت به دولت روسیه مصلحانه نماید.

نمره - ۲۴

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دوازدهم فوریه) طهران دوازدهم فوریه ۱۹۱۱ [۲۳ بهمن ۱۲۸۹؛ ۱۲ صفر ۱۳۲۹]

بر طبق دستورالعمل تلگرافی جناب عالی مورخه نهم فوریه - دیروز در یک مجلس خیررسمی پیغام جناب عالی را به ناصرالملک ابلاغ کردم - نایب السلطنه در جواب از من تقاضا نمود تشکرات او را در جواب پیغام مزبور و در مقابل احساسات صمیمانه که همه وقت از طرف دولت پادشاهی به مشارالیه اظهار شده به عرض برسانم. تا به حال ناصرالملک قسم نیابت سلطنت را یاد نکرده و به من می گفت مادامی که با وکلای مجلس که امروز به عمارت سلطنتی دعوت کرده موافقت صحیح در میان نیاید قسم یاد نخواهد کرد.

نمره - ۲۵

مراسله سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله سیزدهم فوریه) طهران مورخه بیست و سوم ژانویه ۱۹۱۱ [۳ بهمن ۱۲۸۹؛ ۲۱ محرم ۱۳۲۹]

آقا

بواسطه ملاحظت وزیرمختار روس توانسته ام سواد قراردادی که به تازگی بین بانک روس و دولت ایران در خصوص تثبیت قروض دولتی بسته شده لفا ارسال دارم. اقسام مختلفه قروض دولتی به بانک معادل شش میلیون و چهل و یک هزار و ششصد و سی و پنج هزار و سیصد و پنجاه و پنج توم در اختیار دولت روسیه قرار گرفته است. (۱) پاکلوسکی کازیل - استانیسلاو آلفونسوویچ. - م.

شصت و دو تومان و بیست و هشت دینار می‌شود. از این مبلغ چهل و یک هزار و ششصد و شصت و دو تومان و بیست و هشت دینار فعلاً باید اداء شود بقیه که معادل شش میلیون تومان است مثل قروض دولت ایران به بانک شاهنشاهی که در تابستان گذشته يك كاسه شد، دارای فرع صدی هفت خواهد بود که در ظرف مدت پانزده سال در هر سالی به دو قسط متساوی پرداخته شود و دولت ایران حق دارد که در صورتی که دو ماه قبل اطلاع بدهد در آخر هر سال کلیه دین خود را اداء نماید. **ماده ۲۵** در خصوص قسمت (ب) از ماده سیم لازم است توضیح بدهم که این مخارج عبارت است از مستمری شاه مخلوع و بعضی از مخارج مسطوره دیگر که سابقاً بر حسب معمول از عایدات گمرک داده می‌شد و مهمترین آن مخارج بریگاد قزاق است که حال دولت ایران رسماً قبول کرده از گمرکات شمال داده شود. و این مخارج بعد از تأدیة قروض ۱۹۰۰ و ۱۹۰۲ دولت روسیه باید بلافاصله پرداخته شود. ملاحظه خواهید فرمود در صورتی که عایدات گمرکات شمالی کفایت مصارفی را که بدان اختصاص یافته ننماید عایدات ضرابخانه برای جبران کسر تسلیم بانک روس خواهد شد. این شرط به جای آن شرطی است که يك وقتی تهدید به قطع مذاکرات می‌کرد یعنی شرطی را که بجهت کنترل گمرکات در صورت عدم کفایت عایدات می‌خواستند قرار بدهند و پس از آنکه وزیرمختار روسیه ملتفت شد که این شرط مانع بزرگی برای اختتام قرارداد خواهد بود به دولت خود توصیه نمود که اصراری در آن موضوع ننمایند.

تاریخ انعقاد قرارداد فیما بین دولت شاهنشاهی ایران و بانک استقراضی از اقوار ذیل است.

۲۰-۲۱ و ۲۰-۲۱ تاریخ انعقاد قرارداد فیما بین دولت شاهنشاهی ایران و بانک استقراضی از اقوار ذیل است.

۲۰-۲۱ و ۲۰-۲۱ تاریخ انعقاد قرارداد فیما بین دولت شاهنشاهی ایران و بانک استقراضی از اقوار ذیل است.

قرارداد فیما بین دولت شاهنشاهی ایران و بانک استقراضی از اقوار ذیل است.

ماده اول

کلیه قروض دولت ایران به بانک استقراضی موافق صورت حسابهایی که بانک مزبور داده و دولت ایران هم قبول نموده است تثبیت و يك كاسه شده معادل شصت و دو میلیون و چهارصد و شانزده هزار و ششصد و بیست و دو قران و هشتصد دینار است که در مدت پانزده سال از تاریخ اول ژوئیه ۱۹۱۰ الی اول ژوئیه ۱۹۲۵ [۱۰ تیر ۱۲۸۹ تا ۱۰ تیر ۱۳۰۴؛ ۲۳ ج ۲-۱۳۲۸ تا ۹ ذی حجه ۱۳۴۳] پرداخته شود. فرع این مبلغ از قرار سالی صدی هفت است و برای اینکه این قرضه يك مبلغ بی کسری بشود مبلغ چهارصد و شانزده هزار و ششصد و بیست و دو قران و هشتصد دینار آن را به عنوان حصه‌ئی از قسط استهلاك قرض مزبور در تاریخ اول ژوئیه ۱۹۱۰ از بقیه عایدات گمرکات که در بانک استقراضی جمع می‌شود کسر می‌نمایند.

ماده دوم

دولت ایران باید این قرض را که مبلغ شصت میلیون قران است به انضمام فرع آن در مدت پانزده سال از اول ژوئیه ۱۹۱۰ در سالی به دو قسط مساوی که هر

قسطی سه میلیون و دویست و شصت و دو هزار و دویست و هفتاد و نه قران و نهصد دینار است که در سالی مبلغ شش میلیون و پانصد و بیست و چهار هزار و پانصد و پنجاه و نه قران و هشتصد دینار می شود بپردازد.

ماده سوم عایدات گمرکات ایران به استثناء گمرکات فارس و بنادر خلیج پس از تأدیه مصارف ذیل وسیله و محل تأمین این قرض و تأدیه اقساط مرتبه آن است.

(۱) قسط سالیانه دو قرضه طلا ۱۹۰۰ و ۱۹۰۲ که من حیث المجموع یک میلیون و شصت و هفتاد هزار و یکصد و نود و چهار منات و بیست کپک می شود.

(ب) پاره ای مصارف معین مجبوری دولت ایران که باید از محل گمرکات شمالی تأدیه شود که من حیث المجموع در سالی مبلغ پنج میلیون و یکصد و هفت هزار قران است. دولت ایران که بنا بر قراردادهای کنترات قروض سابق سنه ۱۹۰۰ و ۱۹۰۲ متمم شده است که تمام عایدات گمرکات مزبوره فوق را بدون کسر به بانک استقراضی بپردازد حال آن قرارداد را برای تمام مدت این کنترات حالیه بجهت ادای تمام قرضه خود به بانک استقراضی تجدید می نماید. علیهذا مراد از عایدات گمرکات عایدات تمام گمرکات موجوده شمال و آنچه هم بعدها در آن نواحی دایر شود بعد از وضع مخارج اداری و مصارف جمع آوری که تقریباً در سالی سه میلیون و پانصد هزار قران می شود.

ماده چهارم

در ظرف مدت هر نیمه سال موافق شروط ماده سوم فوق بانک استقراضی عایدات گمرکات را که به امانت نگهداشته است به ترتیب ذیل محسوب و رفتار خواهد کرد.

(۱) اولاً بانک استقراضی باید معمولاً قسط سالیانه دو قرضه سنه ۱۹۰۰ و ۱۹۰۲ را بپردازد.

(ب) ثانیاً باید بردارد مبلغی را که کفایت نماید مخارج اجباری دولت ایران مذکوره در ماده سوم و حواله پرداخت آنها را هم وزیر مالیه دولت شاهنشاهی ایران به توسط اداره گمرک خواهد داد.

(سی) بقیه عایدات را باید به مصرف تأدیه قسط استهلاك این قرضه يك كاسه شده و فرع آن به موجب این قرارداد حاضر برساند.

ماده پنجم

در آخر هر نیمه سالی یعنی از اول ژوئیه و اول ژانویه بانک استقراضی باید اضافه عایدات گمرکات را که به بانک مزبور به عنوان تأمین برای تأدیه جاتی که در ماده چهارم قرارداد حالیه معین و تحویل شده به دولت ایران تسلیم نماید.

ماده ششم هرگاه عایدات گمرکات که برای تأمین به بانک تحویل می شود در ظرف مدت شش

ماهه نیمه سال کفایت تأدیه جات معینه در ماده چهارم مذکوره در فوق [را] ننماید دولت ایران متعهد و ناچار است که مبلغ کم بود را به انضمام فرع در سالی صدی هفت از محل دیگر در مدت شش ماه ثانی پردازد و هرگاه کم بود مزبور پس از مدت مذکور پرداخته نشود بانك استقراضی حق دارد طلب نماید که تمام عایدات ضرابخانه را در عوض تسلیم نمایند تا کم بود مزبور با فرع از قرار سالی صدی هفت پرداخته شود. نتیجه آنکه دولت ایران از اول ژانویه ۱۹۱۰ عایدات ضرابخانه را از هرگونه تصرفات معاف دارد.

ماده هفتم

بانك استقراضی باید پس از انقضاء هر ماهی صورت آنچه تنخواه از اداره گمرکات به بانك مزبوره رسیده و نیز همینطور صورتی هم از حساب جاری که در ماده نهم این قرارداد حاضر ذکر شده به دولت ایران بدهد.

ماده هشتم

دولت ایران حق دارد که این قرض را قبل از انقضاء مدت مقرر در ماده اول این قرارداد حالیه یک مرتبه پردازد ولی پرداختن قرض مزبور بایستی پس از انقضاء مدت یک سال تمام باشد یعنی از اول ژوئیه و آنهم باید دو ماه قبل از وقت اخطار نماید.

ماده نهم

عایدات گمرکات که به بانك استقراضی تحویل شد در بانك مزبور به امانت خواهد ماند تا مبلغی که بجهت قسط نیمه سال در ردیف (ا) و (ب) که در ماده چهارم ذکر شده برسد و اضافه آن را به عنوان طلب دولت ایران در حساب جاری که بجهت همین معامله معین شده به انضمام فرع از قرار سالی صدی هفت از تاریخی که تحویل بانك شده محسوب خواهد بود و در ختم ادای این قرضه مثبت حساب جاری مزبور موقوف خواهد شد.

ماده دهم

هرگاه اختلافی راجع به ترجمه و تفهیم مواد این قراردادنامه پیدا شود فرانسه آن معتبر و سند خواهد بود.

ماده یازدهم

این قراردادنامه حاضر دو نسخه نوشته شده و از هرگونه حقوق تمبر ایران و روس معاف است.

وزیر مالیه امضاء (صنیع الدوله)
رئیس بانك استقراضی (کورتین) امضاء
وزیر امور خارجه ایران بجهت قانونی بودن و رسمیت داشتن این قرارداد حاضر امضاء

سفارت امپراطوری - وزیر مختار روس پاك لیوسکی کزیل [= پاكلیوسکی کازیل] -

طهران سی و یکم دسامبر ۱۹۱۰ [۹ دی ۱۲۸۹؛ ۲۸ ذی حجه ۱۳۲۸]

نمره - ۲۶

مراسله سر جرج بارکلی به سر ادوارد کری (واصله سیزدهم فوریه) طهران مورخه بیست و سوم ژانویه ۱۹۱۱ [۲ بهمن ۱۲۸۹؛ ۲۰ محرم ۱۳۲۹] آقا افتخار دارم مواد مراسله قنصل دولت بهیه در کرمان راجع به وضع حاضره ایالت کرمان و بلوچستان [را] لفا ارسال دارم. سختی اوضاع آن نقاط محل انکار نیست و خیلی ممکن است ورود جلال الدوله فرمانفرمای جدید نتیجه خوبی به بخشد و اطلاع اخیر من این است که وارد یزد شده است.

امضاء بارکلی

ملفوف نمره ۲۶

از طرف هیك قنصل انگلیس به سر جرج بارکلی کرمان مورخه چهاردهم دسامبر ۱۹۱۱ [۲۲ آذر ۱۲۸۹؛ ۱۱ ذی حجه ۱۳۲۸] آقا افتخار دارم وضع ایالات کرمان و بلوچستان را عرض کنم که در صورتی که مقتضی بدانید به اطلاع دولت ایران برسانید.

۱) هرگاه گفته شود بلوچستان ایران از چندی قبل تاکنون آزاد و خودسر بوده و هست مبالغه نشده و هرگاه بلوچها در حد خود متوقف و آرام بودند چندان اهمیتی نداشت مگر از برای دولت ایران ولی رعایت این مسئله را هم نکرده و مکرر حمله به ایالت کرمان برده نه تنها مسافرینی را که به اوضاع هرج و مرج این روزها معرض مخاطره هستند قتل و غارت می کنند بلکه به دهات بیچاره هم دست اندازی می نمایند هرگاه دولت ایران استقلال بلوچستان را هم تصدیق کند - که البته نخواهد کرد - باز مسئول دماء و اموال اتباع ایالت کرمان خودش می باشد.

۲) نسبت بخود کرمان بلوکات جیرفت و رودبار مثل این است که از همسایگان بلوچ خودشان سرمشق گرفته بیش از يك ماه قبل نایب الحکومه جیرفت را علناً کشتند و مرتکبین هنوز دارای نفوذند. حاکم جیرفت و رودبار راپرت می دهد که مادامی که استعداد برای مشارالیه فرستاده نشود نمی تواند مالیات بگیرد.

وضع بقیه ایالت کرمان خیلی بدتر و سخت تر از بلوچستان است زیرا که بلوچها می توانند خودشان را حفظ کنند ولی کرمانیها نه تنها عاجز از مدافعه خویشند بلکه از طرف يك حکومت ضعیفی هم نمی توانند انتظار حمایت و اعانت داشته باشند. سمت شمال و شرق ایالت معرض چپاول بلوچها، طرف غرب عرصه غارت و تاخت و تاز سارقین فارس واقع است و در مقابل هم هیچ قوه ای که قابل مقابله و مقاومت با این اشرار باشد وجود ندارد. شرح واقعات مختلفه را در ضمن اخبار هفتگی کرمان راپرت

دادن موجب کسالت و خستگی است ولی لزوماً عرض می‌شود که در ظرف يك ماه یا دو ماه گذشته بین بندرعباس و کرمان هندوها را غارت و معادل شانزده هزار تومان مال‌التجاره آنها را برده‌اند.

بین کرمان و طهران پنج یا شش پست به سرقت رفته. از بیست و سوم نوامبر هیچ پستی از طهران برای من نرسیده و بیش از دو هفته است که راه بین کرمان و یزد کاملاً برای عابرین مسدود است. منزل شمش که فقط دارای يك کاروانسرا و يك پستخانه است در دست يك عده زیادی از سارقین است که نه تنها مسافرین را لخت می‌کنند بلکه از یکطرف تا حدود شمال غربی کرمان و از طرف دیگر تا نزدیکی بهرام-آباد مشغول غارتگری و خرابی می‌باشند. مسیو پطروف کفیل سابق قنصلگری روسیه در کرمان متجاوز از يك ماه قبل از شهر کرمان حرکت نموده سه منزل طی کرده دچار سارقین گردیده و هنوز نتوانسته از انار که شش منزلی کرمان است تجاوز نماید و در ظرف چند روز گذشته بواسطه اینکه سارقین متوقف [در] شمش بسمت انار حرکت کرده‌اند مجبور شده به بیاض مراجعت کند. بلوچها یا سیستانیها باز بین بم و گشیت مشغول هستند و در این اواخر راپرت سرقت و قتل که نموده‌اند به من رسیده - سردار نصرت کفیل امور ایالتی کاملاً متوجه مسئولیت خویش است ولی بهیچوجه نمی‌تواند با اوضاع حاضره مقاومت نماید. اخیراً در دو موقع که غرامت اموال اتباع دولت انگلیس را که در راه خط شمش سرقت شده از او مطالبه کرده‌ام در جواب اظهار داشته است که چون سارقینی که فعلاً در شمش هستند از اهل فارس می‌باشند ایالت محلی فارس مسئول ادای غرامت مزبوره است و این اعترافات صادقانه عدم توانائی مشارالیه را در حفظ انتظام بخوبی ثابت می‌نماید.

(۴) هر چند برقراری حکومت مقتدری در این ایالات از اهم مطالب و الزم لوازم است هنوز خبر حرکت جلال‌الدوله فرمانفرمای جدید کرمان و بلوچستان را از طهران نشنیده‌ام و حتی نمی‌دانم که مشارالیه این خدمت را قبول کرده است یا خیر.

امضاء ت. و. هیگگ لیوتننت کانل [= کلنل]

نمره - ۲۷

مراسله سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری واصله ۱۳ فوریه ۱۹۱۱
از طهران مورخه بیست چهارم ژانویه ۱۹۱۱ [۴ بهمن ۱۲۸۹: ۲۲ محرم ۱۳۲۹]

آقا

بعد از مراسله مورخه ۲۷ دسامبر گذشته راپورت دو سه فقره سرقتهای جزئی در عرض راه بوشهر به اصفهان رسیده که آنها را قابل مذاکره تلگرافی ندانسته‌ام. بطور یقین تخفیفی در اغتشاش راه حاصل شده کاروان عبور و مرور می‌نماید و بموجب تلگرافی که امروز صبح از طرف کفیل قنصلگری شیراز رسیده راهها را کاملاً برف گرفته و سرقت ممتنع‌الوقوع است. مستر اسمارت نیز می‌گوید کاروانها دسته دسته جمع شده و با مستحفظین مخصوص حرکت می‌کنند. پست هر دو هفته

سه هفته يك مرتبه وارد می‌شود. چندان پیشرفتی در اقداماتی که دولت ایران در یادداشت ۲۸ دسامبر در خصوص برقراری امنیت راه اظهار نموده حاصل نشده که قابل راپورت باشد. از قرار معلوم صولت‌الدوله اقتدار کافی بر قبیلۀ خود ندارد که اسباب امیدواری باشد که بتواند در بهار آینده جلوگیری از عدم امنیت و بی‌نظمی بنماید. نظام‌السلطنه هنوز از بوشهر به سمت محل مأموریت خود تجاوز ننموده‌قشونی هم از اصفهان برای شیراز حرکت نکرده است. از قرار مسموع هفتصد نفر و سه عراده توپ که از طهران فرستاده شده به اصفهان رسیده و هشتصد نفر هم در آنجا بر آن ضمیمه و مأمور شیراز شده‌اند. مسئله استقراض بانک شاهنشاهی [که] بیشتر پیشرفت دولت ایران در فراهم آوردن وسایل انتظام راه بسته به آنست مثل تمام امورات دولتی در طهران موکول به ورود ناصرالملک نایب‌السلطنه است که در هفدهم شهر جاری از وینه حرکت کرده و فعلاً به بادکوبه رسیده است. اگرچه به اعضاء کمیسیون که مأمور رسیدگی به تقسیم وجه استقراض بین وزارتخانه‌های مختلفه و کنترل آن شده بودند دستورالعمل داده شده مع‌هذا پیشرفتی حاصل نکرده‌اند. «جنرال مالتا» صاحب‌منصب خارجه که در یادداشت بیست و هشتم دسامبر دولت ایران ذکر شده بود که مأمور به فارس شده و عزیمت نموده هنوز از طهران حرکت نکرده است. بنا بود دیروز حرکت کند ولی هنوز معطل دستورالعملهای کتبی است - در نوزدهم شهر جاری برای خداحافظی نزد من آمد. قبل از اینکه به ملاقات من بیاید وزیر امور خارجه را دیده اهمیت تسهیل امور «جنرال مالتا» را از هر جهت به مشارالیه خاطر نشان کرده بودم معظم‌له بمن اظهار داشت که مبلغ هشتاد هزار تومان به شعبۀ بانک شاهنشاهی در شیراز برای مخارج قوه منظوره داده شده و بمن اطمینان داد که دیناری از این مبلغ بدون تصویب جنرال مالتا خرج نخواهد شد - این اطمینانها را به جنرال مالتا ابلاغ و از او خواهم نمودم هرگاه از طرف مأمورین محلی تولید اشکالی بشود یا مانعی در اجرای وظایف او پیش آید فوری به قنصلگری دولت فخمه در شیراز اطلاع بدهد و به او وعده دادم که هر شکایتی که در این خصوص داشته باشد جلب توجه عاجل مرا خواهد کرد.

لزوماً عرض می‌کنم که اثرات و پروزات خوش از جنرال مالتا مشاهده کردم و او را بر حقیقت نکات و اهمیت موقع مأموریت خود واقف و مطلع یافتم.

امضاء بارکلی
مجدداً مورخه ۲۷ ژانویه - در ضمن مکاتبه فوق خبر رسید که دو هزار قشون با سه عراده توپ از اصفهان برای شیراز حرکت کرده و نظام‌السلطنه هم از بوشهر عازم مقصد شده است و نیز می‌شنوم که جنرال مالتا هم دستورالعملهای خود را کاملاً گرفته و فردا از طهران حرکت خواهد کرد.

نمره - ۲۸

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله سیزدهم فوریه)

از طهران مورخه ۲۴ ژانویه ۱۹۱۱ [۴ بهمن ۱۲۸۹؛ ۲۲ محرم ۱۳۲۹]

آقا

افتخار دارم راپورت دهم که دیروز ناصرالملک وارد انزلی شد. همین قدر که بطور قطع معلوم شد که بالاخره ناصرالملک مصمم به مراجعت ایران شده مستوفی-الممالک رئیس الوزراء اظهار نمود که کابینه او مصمم است بمنحصر اینکه ناصرالملک مقام نیابت سلطنت را اشغال نماید استعفاء بدهد. از آنوقت تا بحال سردار اسعد از مشارالیه جلوگیری کرده نگذاشته که کابینه را برهم بزند و نیز حتی قبل از استعفای حسینقلی خان آثار اصلاحی در مناسبات وزارت خارجه با وزیر مختار روس پدیدار بود و این آثار در زمان تعیین محتشم السلطنه ترقی نمود و از وقتی که محتشم السلطنه روی کار آمده نه تنها قرارداد تثبیت قروض دولتی با بانک روس به اتمام رسیده لیکن پاره ای دعاوی روس نیز که عمده آنها مربوط به حمله به مسیو پاسک بوده قطع شده است.

نمره - ۲۹

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله سیزدهم فوریه)

از طهران مورخه ۲۴ ژانویه ۱۹۱۱ [۴ بهمن ۱۲۸۹؛ ۲۲ محرم ۱۳۲۹]

آقا

افتخار دارم که خلاصه وقایع چهار هفته اخیر را بطور معمول لفا ایفاد دارم.

ملفوف نمره ۲۹

خلاصه وقایع ایران در ظرف مدت چهار هفته لغایت بیست و چهارم ژانویه

۱۹۱۱ [۴ بهمن ۱۲۸۹؛ ۲۲ محرم ۱۳۲۹]

طهران

در سوم ژانویه محتشم السلطنه به وزارت خارجه تعیین گردید. عین الدوله وزیر داخله در ۲۲ ژانویه استعفاء کرد. رئیس الوزراء اظهار داشته است همین قدر که نایب السلطنه به طهران وارد شود استعفای خود و کابینه خود را تقدیم خواهد کرد.

مجلس

در جلسه سوم ژانویه رئیس الوزراء محتشم السلطنه را بسمت وزارت خارجه معرفی نمود. در جواب استیضاح وزیر تازه امور خارجه اظهار داشت که دولت درصدد است در فارس در تحت فرمان صاحبمنصبان خارجه تشکیل قوه ژاندارمری نماید. برای انجام این مقصود به دولت ایتالیا اظهار شده ولی دولت مسزبور وجهی

برای اجابت تقاضای دولت ایران نداشته است. پس از آن به دولت سوئد رجوع گردیده تلگرافی از وزیر مختار ایران در پاریس مشتمل بر شرایطی که دولت سوئد با آن شرایط صاحب‌منصبان مزبور را می‌دهد رسیده و مطلب به کمیسیون خارجه مجلس رجوع شده. در خاتمه اظهار داشت دولت جدا مصمم است در فارس اعاده نظم نماید. در جلسه پنجم ژانویه اقدامی شده بود رأی گرفته شود که کابینه را مورد مواخذه قرار دهند ولی مذاکره در قصور دولت و اظهار عدم اعتماد مجلس به اکثریت رد شد. مع ذلك وزراء که در اطاق مجاور بودند صنیع‌الدوله را به مجلس فرستادند که نظر به مذاکراتی که واقع شده از مجلس تقاضا نماید که از موافقت یا مخالفت در بقای کابینه مستوفی‌الممالک رأی قطعی بدهند. صنیع‌الدوله اظهار داشت هرگاه کابینه منحل بشود می‌توان از نایب‌السلطنه تلگرافاً [= تلگرافی] تقاضا نمود رئیس‌الوزرای جدیدی معین نماید. نطق‌هایی که رد و بدل شد خیلی از اغراض و ضدیت فرق و شخصی را ظاهر و هویدا ساخت و ضمناً اشاره شد که بعضی از مأمورین عمده در اسباب‌چینیهای شاه مخلوع همدست بوده‌اند. بالاخره بدون اینکه نتیجه گرفته شود صنیع‌الدوله از مجلس خارج شد. در ۲۱ ژانویه یکی از پنج نفر علمایی که بر طبق ماده دوم از قانون اساسی ۱۹۰۷ برای رد لوایح مخالف قوانین مقدس اسلام انتخاب شده جدا بر ضد لایحه‌ای که در خصوص برقراری مالیات جدیدی بر تریاک پیشنهاد شده بود پروتست نمود. در جلسه ۲۴ ژانویه وزیر جنگ لایحه در خصوص گرفتن سوار از ایلات تقدیم کرده اظهار داشت که به واسطه گرفتن یکنفر از هر سی خانوار می‌توان اقلا ده هزار مرد جنگی فراهم نمود. لایحه مزبور رجوع به یک کمیته گردید.

تبریز

آسایش برقرار است. اقدامی بر ضد فرمانفرما شروع شده بود چون از طهران همراهی به اقدام مزبور نشد رفع گردید.

مشهد

صاحب‌اختیار فرمانفرمای جدید در ۲۱ دسامبر وارد شد. اوضاع کلیه ایالت کماکان باقی و به موجب راپرت واصله شاهراه طهران خوب امن است. اغتشاش دره‌جز به واسطه تعیین شدن مسعود خان به حکومت مرتفع شده. این شخص اولین وسیله اغتشاشات بود. اشرار تقاضا کردند که خود او حاکم بشود. محمد علی نیشابوری در قلعه نزدیکی طبس محصور شد با اینکه مجروح گردید فرار نمود. احتمال دارد به نایب‌حسین کاشی که از طرغ یزد بسمت طبس حرکت کرده ملحق شود.

اصفهان

در شهر و ولایت آسایش برقرار و از قراری که راپرت رسیده راه‌ها روی هم رفته امن است ولی از قرار مذکور اوضاع مادی راه‌های یزد و اهواز خیلی بد است.

اخيراً سه فقره سرقت واقع شده دو فقره آنها در راه اهواز و يك فقره در راه طهران. در دو فقره پست و در فقره سوم کارروانی که متعلق به کمپانی لینچ بود زده اند. مظنون است که بختیاریهای شاکی این سرقتها را نموده اند. در اوایل ژانویه عده ای از این بختیاریها در دهکو جمع شده به خیال حمله به اصفهان بودند ولی در هشتم ژانویه متفرق شدند.

سردار محتشم و سردار بهادر بختیاری در ۱۹ ژانویه وارد اصفهان شده در ۲۲ به سمت بختیاری حرکت کردند. از اول ژانویه قشون مأمور فارس از طهران و همدان وارد اصفهان شده و فوج جلالی که در اصفهان ساخلو بود نیز مأمور فارس گردیده.

یزد

در اوایل دسامبر ضیغم الدوله قشقائی حکمران جدید وارد شده مستحفظی راهها را تعهد کرده از قراری که می گویند منتظر ورود دویست نفر سواری است که از قوامیها خواهش نموده که از فارس برای او بفرستند. در ماه دسامبر راه کرمان تقریباً بالتمام مسدود بوده یکدسته چهارصد نفری از سارقین فارس در شمش عمارتی را تصرف نموده و آنجا را مرکز خود قرار داده و بلوکات را غارت کردند. مسیو پتروف قنصل سابق روسیه در کرمان که مدت مدیدی در اتار معطل بود با جمعیت زیادی از مستحفظین راه حرکت کرده در ۳۱ دسامبر به یزد رسیده است.

کرمان

جلال الدوله فرمانفرمای جدید از طهران در ۲۱ ژانویه وارد شد. راههای ایالت کرمان در مدت ماه دسامبر ناامن بوده است.

شیراز

در ماه دسامبر توجه بطرف اوضاع راه کازرون و بوشهر معطوف بود. در پنجم دسامبر در سینه سفید پنجاه نفر سارقین ممسنی و قشقایی به کارروانی زده سیزده قاطر و چهار الاغ و ده بار را برده اند. مستحفظینی که همراه کاروان مزبور که سی نفر توپچی با يك عراده توپ صحرائی و سی و شش نفر سواره بودند به شلیک اول فرار کردند. يك قاطرچی سخت مجروح شد بلافاصله سیصد نفر سوار با يك عراده توپ مأمور استرداد اموال مسروقه شدند. راههای سارقین مسدود به واسطه برف شدیدی که کمتر نظیر آن دیده شده زودتر از موقع آمده قوافل از راه معمولی ایاب و ذهاب می نمایند. از قرار معلوم دیگر صولت الدوله نفوذ و قدرتی در ایل خود ندارد در صدد برنیامده که راهها را به توسط کسان خودش منظم نماید، تفنگچیهای محلی گرفته است از قرار مذکور محمدعلی خان کشکولی که مظنون به طمع ریاست ایل است ضمناً محرک سرقتها در عرض راه است. صولت الدوله مشغول فراهم کردن وسایل آشتی با برادرش صولت السلطنه و محمدعلی خان کشکولی است. محمدعلی خان نفوذ زیادی در بین الوار صفحات غربی فارس دارد. به تازگی دو نفر از رؤسای فارسی مدان را

که صولت الدوله در ماه اکتوبر گذشته به واسطه خسارتی که قشقاییها به خطوط سیم تلگراف وارد آورده حبس کرده بود محمدعلی خان جبراً آنها را مستخلص نموده - راه اصفهان به واسطه دسته‌های کوچک سارقین مغشوش بوده. در هشتم دسامبر يك قافله کوچکی را که برای تلگرافخانه کمپانی انگلیس آذوقه به ده پید می‌برده در نزدیکی آنجا لخت کرده‌اند در سیزدهم دسامبر در نزدیکی سیوند کرشوییها پست را زده‌اند و تقریباً همان اوقات کاروانی معادل یکصد و پنجاه الاغ داشته و محصول مرودشت را به شیراز حمل می‌کرده در دوازده میلی شمال شیراز به سرقت رفته است بعد از آن دو پست دیگر را در نزدیکی خانه گرگان و سیوند زده‌اند.

راپرت‌های اخیر مشعر بر این است که برف صحرا را گرفته و سرقتها را غیرممکن نموده راه کازرون از قرار مذکور مثل سابق است و راه اصفهان تقریباً بالمره مسدود.

بنادر فارس

بوشهر

در ۲۹ دسامبر ۱۹۱۰ صولت الدوله با چهار صد نفر قشقایی وارد بوشهر شدند. خوانین دالکی و برازجان نیز با یکصد و هفتاد و پنج نفر آمده‌اند. دریابکی [= بیگی] نیز سیصد نفر ایلات تنگستانی و الکانی [= انگالی] آورده اغتشاشی در بوشهر واقع نشده است.

نمره - ۳۰

مراسله سر جرج بکانن [بیوکانان] به سر ادوارد گری
سن پترزبورگ مورخه ششم فوریه ۱۹۱۱ [۱۷ بهمن ۱۲۸۹؛ ۶ صفر ۱۳۲۹]
آقا

راجع به مراسله جنابعالی مورخه ۲۳ ماه گذشته افتخاراً راپرت می‌دهم اطلاعاتی را که از طرف سفیر دولت اعلیحضرتی مقیم پاریس به شاه مخلوع به ایران یافته بودید امروز بعد از ظهر به وزیر امور خارجه ابلاغ کردم. مسیو سزانوف اظهار داشت از طرف نمایندگان دولت روسیه در هر جا مکرر به اعلیحضرت اخطار شده است که هرگاه به قصد مراجعت به ایران مشغول اسباب‌چینی و آنتریک [= انتریگ] باشد حقوقی که فعلاً درباره وی مقرر است مقطوع خواهد شد. معظم الیه [= معظم‌له] نیز اظهار داشت که همانطوری که جناب‌عالی پیشنهاد کرده‌اید اقدام نموده به مقامات لازمه اخطار خواهد کرد که پس از مراجعت مشارالیه به روسیه بیش از سابق مراقب اعمال و رفتار اعلیحضرت بشوند.

سر جرج بکانن وزیر مختار انگلیس مقیم سن پترزبورگ

اعلیحضرت مقصود محمدعلی میرزا است

امضا جرج بکانن [= بیوکانان]

(۱) در میان عشایر بوشهر تیره‌ئی بنام انگالی هست ولی از واژه الکانی چیزی دریافته‌نشده. - م.

نمره - ۳۱

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله سیزدهم فوریه)
 از طهران مورخه ۱۳ فوریه ۱۹۱۱ [۲۴ بهمن ۱۲۸۹؛ ۱۳ صفر ۱۳۲۹]
 وزیر مختار روسیه به من اطلاع می‌دهد که در راه اردبیل طایفه گالش که در
 نزدیکی آستارا هستند حمله به قزاقهای روسی برده یک نفر را کشته و دو یا سه نفر
 را مجروح کرده‌اند. قسمت کمی از قشون روس از اردبیل برای جلوگیری اعزام
 خواهد شد. وزیر خارجه روس گمان می‌کند شاید تهیه استعدادی در آستارای روس
 لازم بشود.

نمره - ۳۲

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله ۱۳ فوریه)
 از طهران مورخه ۱۳ فوریه ۱۹۱۱ [۲۴ بهمن ۱۲۸۹؛ ۱۳ صفر ۱۳۲۹]
 نایب‌السلطنه دیروز بعد از ظهر تمام نمایندگان مجلس را به عمارت سلطنتی
 دعوت کرده در ضمن یک نطقی که دو ساعت طول کشید افکار خود را به آنان اظهار
 کرد. والاحضرت به اعضاء مجلس اظهار داشت که پیشرفت حکومت مشروطه با اوضاع
 حاضره مجلس که به اختلافات شخصی دسته‌های کوچک تشکیل داده غیرممکن خواهد بود.
 یک اکثریت ثابتی که در تحت اصول معین متحد و متفق باشد برای نگهداری هیئت
 وزراء لازم حتمی است و بطور وضوح بیان نمود که مادامی که همچو اکثریتی تشکیل
 نشود مقام خود را اشغال نخواهد کرد.
 از قرار معلوم در ظرف یکی دو روزه ملاقات دیگری خواهند کرد و اعضاء مجلس
 به اظهارات والاحضرت جواب خواهند داد.
 نسبت به مناسبات خارجه والاحضرت اظهار کرده که نمایندگان خارجه را بطور
 غیررسمی پذیرفته و از مراتب دوستی تمام دول کاملاً راضی است و بر اظهارات خیر-
 خواهانه دولتین انگلیس و روس اهمیت مخصوصی داده و گفته بنا بر این مجلس نباید
 از سمت خارجه‌ها اندیشه داشته باشد.

نمره - ۳۳

مکتوب سر ادوارد گری به سر جرج بارکلی
 از وزارت خارجه مورخه شانزدهم فوریه ۱۹۱۱ [۲۷ بهمن ۱۲۸۹؛ ۱۶ صفر ۱۳۲۹]
 آقا

وزیر مختار ایران امروز به وزارت خارجه آمده اظهار داشت از طرف دولت خود
 مأمور است که دولت اعلیحضرتی را برای اشاره‌ای که در نطق پادشاهی راجع به ایران
 شده که مایه بسی امیدواریها است تشکر نماید.

امضاء گری

نمره - ۳۴

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله بیست و یکم فوریه) از طهران مورخه بیست و یکم فوریه ۱۹۱۱ [۲ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۱ صفر ۱۳۲۹] رئیس بانک شاهنشاهی در طهران به من اطلاع داده که دولت ایران از مشارالیه یکصد و بیست هزار تومان بطور مساعدہ خواسته قسمتی از این مبلغ برای قشون که به شیراز فرستاده شده فوراً لازم است زیرا اگر حقوق آنها نرسد موجب خطر و عدم امنیت شهر می‌شوند. امیدوارم اداره مرکزی مخالفتی در قبول تقاضای دولت ایران ننماید تا کابینه جدید تشکیل نشود مسئله استقراض پیشرفتی نخواهد داشت.

نمره - ۳۵

تلگرام سر ادوارد گری به سر جرج بارکلی از وزارت خارجه بیست و دویم فوریه ۱۹۱۱ [۳ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۲ صفر ۱۳۲۹] ما مخالفتی در خصوص مساعدہ‌ای که دولت ایران از بانک‌شاهی خواسته نداریم. (رجوع به تلگرام خودتان مورخه بیست و یکم فوریه بنمائید).

نمره - ۳۶

مکتوب مستر برائیس به سر ادوارد گری از واشنگتن مورخه چهاردهم فوریه ۱۹۱۱ [۲۵ بهمن ۱۲۸۹؛ ۱۴ صفر ۱۳۲۹] راجع به تلگرام من مورخه بیست و هفتم ماه گذشته افتخار دارم راپورت بدهم که در مطبوعات اعلان شده است که مسیو مورگان شوستر مقیم واشنگتن بسمت خزانه‌داری مملکت ایران تعیین شده است. علاوه بر مشارالیه از قرار مذکور یک نفر مفتش امریکایی و یک نفر محاسب مخصص [= متخصص] و یک نفر مدیر مالیات با یک معاون همراه خزانه‌دار خواهند بود. این مأمورین در تحت امر وزیر مالیه ایران و کنترات آنها اقلاً برای مدت سه سال خواهد بود. امید است عنقریب اسامی این مأموران نیز اعلان شود. مسیو شوستر در گمرکات ممالک متحده در کوبا و فیلیپین [فیلیپین] مأمور تشکیلات گمرکات فیلیپین بوده است در سنه ۱۹۰۶ وزیر علوم جزایر فیلیپین و یکی از اعضاء کمیسیون جزایر مزبور گردیده است. بعلاوه یکی از اعضاء اداره وکالت محکمه عالی ممالک متحده و محکمه متفقہ استیناف گمرکات می‌باشد.

امضاء
جیمز برائیس

نمره - ۳۷

تلگرام سر جورج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله بیست و سوم فوریه) از طهران مورخه بیست و سوم فوریه ۱۹۱۱ [۴ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۳ صفر ۱۳۲۹] رجوع به تلگرام مورخه سیزدهم فوریه در خصوص حمله طایفه گالش به قزاقان روسی بفرمائید. قشونی که از اردبیل فرستاده شد دهی را که مسئول حمله مزبوره محسوب می شده به توپ بسته قسمتی از آن را خراب کرده اند. از قرار خبری که راپرتا [= راپرت آن] رسیده چند نفر زن و بچه در موقع بمباردمان تلف شده اند. وزیر مختار روسیه به من می گوید به مأمورین نظامی او امر خیلی مؤکد داده شده بود به اهالی ساکت صلح جو ابدأ صدمه وارد نیاورند. مع هذا این اتلاف زن و بچه بایستی تصادفاً واقع شده باشد. بر حسب تقاضای قنصل روس در اردبیل و دستورالعمل ایالت قفقاز یک باتالیون از سرحد ایران عبور کرده است. وزیر مختار روس به من اطلاع می دهد باتالیون مزبور در نزدیکی آستارای ایران متوقف خواهد بود.

نمره - ۳۸

تلگرام سر جورج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در بیست و سوم فوریه) از طهران مورخه ۲۳ فوریه ۱۹۱۱ [۴ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۳ صفر ۱۳۲۹] دیروز وزیر مختار روسیه بازخواستن قشون روس را از قزوین به وزیر امور خارجه اطلاع داد. وزیر مختار روسیه بمن اظهار می دارد که پنجاه یا یکصد نفر بعنوان گارد قنصلگری در قزوین خواهد ماند.

نمره - ۳۹

تلگرام سر جورج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در بیست و چهارم فوریه) از طهران مورخه ۲۴ فوریه ۱۹۱۱ [۵ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۴ صفر ۱۳۲۹] افتخار دارم راپرت بدهم که مجلس به اکثریت آراء سپهدار را بر رئیس الوزرائی قبول نموده طرفداران مشارالیه چهل و هشت نفر هستند.

نمره - ۴۰

تلگرام سر جورج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله بیست و چهارم فوریه) از طهران مورخه ۲۴ فوریه ۱۹۱۱ [۵ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۴ صفر ۱۳۲۹] دیشب قتل دیگری در طهران اتفاق افتاده. مقتول یکی از منسوبان دسته فدائیان است که مظنون است نقشه قتل صنیع الدوله را ریخته اند. قاتلین قفقازی هستند و نفر از آنها توقیف شده اند.

(۱) واژه راپرتا غلط است زیرا که قنوین ویژه کلمات عربی است. - م.

نمره - ۴۱

مکتوب سر ادوارد گری به سر جرج بکانان [بیوکانون] از وزارت خارجه مورخه ۲۴ فوریه ۱۹۱۱ [۵ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۴ صفر ۱۳۲۹]

از جنابعالی تمنی [تمنا] می‌کنم مدلول تلگرام سر جرج بارکلی مورخه ۲۱ شهر جاری را در خصوص تقاضای دولت ایران از بانک شاهنشاهی ایران بجهت گرفتن یکصد و بیست هزار تومان مساعدت به وزیر امور خارجه روسیه ابلاغ نمائید و بعلاوه به مشارالیه بگویید که من به وزیر مختار دولت انگلیس در طهران تلگرافاً [= تلگرافی] اطلاع داده‌ام که در قرارداد مزبور مخالفتی ندارم. امضاء آقا گری

نمره - ۴۲

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله بیست و ششم فوریه) از طهران مورخه ۲۶ فوریه ۱۹۱۱ [۷ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۶ صفر ۱۳۲۹]

رجوع به تلگرام من مورخه ۱۳ فوریه بفرمایید. دیروز در مجلس وزیر امور خارجه نطق خیلی مصالحت‌جویانه خوبی در تأیید اظهارات نایب‌السلطنه نسبت به مناسبات خارجه نمود. اظهار داشت از روابط دوستانه تمام دول بخصوص سه دولت همسایه کاملاً اطمینان دارد. نسبت به دولت روس از احتراماتی که در ضمن مسافرت روسیه نسبت به نایب‌السلطنه شده و برداشتن قشون روس از قزوین از توقیف و تسلیم دو نفر از سارقین که پروسیه فرار کرده بودند شاهد آورده و از موافقتی که مأمورین روسیه در ایران نسبت به دولت نموده‌اند صحبت کرده تشکرات فوق‌العاده را نسبت به آنها اظهار داشت. مجلس و جراید را متذکر نمود که در تشیید و استحکام این مناسبات حسنه بخصوص نسبت به دول همسایه کمک و معاونت نمایند.

نمره - ۴۳

مکتوب مستر برایس به سر ادوارد گری (واصله بیست و ششم فوریه) از واشنگتن مورخه ۱۶ فوریه ۱۹۱۱ [۲۷ بهمن ۱۲۸۹؛ ۱۶ صفر ۱۳۲۹]

آقا راجع به مراسله ۱۴ شهر جاری من در خصوص مأمورین مالیة امریکایی برای دولت ایران افتخار دارم راپرت بدهم که در روزنامه‌جات امروز صبح علاوه بر مأموریت مسیو شوستر به عنوان خزانه‌داری کل ایران تعیین مأمورین ذیل اعلان شده است: فرانک کرنز مدیر مالیات - مستر کرنز فعلاً در بندر نیلوالو که از جزایر فیلیپین [فیلیپین] است مدیر گمرکات است.

کانل [کنل] مک کاسکی که فعلا کفیل نایب مهندس و ممیز نیومارک است
مفتش مالیات ولایات
(ار دبلیوهیلز) که فعلا در نیویورک وکیل و محاسب است. مفتش محامبات و
محاسب. ۱.
امضاء جیمز برایس

نمره - ۴۴

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله بیست و هشتم فوریه)
از طهران مورخه ۲۸ فوریه ۱۹۱۱ [۹ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۸ صفر ۱۳۲۹]
راجع برامهای جنوب

تنخواه مسروقه که در سرقت ۲۲ فوریه راپورت داده‌ام مسترد شده ولی در همان
تاریخ در شمال شیراز دو سرقت دیگر واقع شده و راپرتهای قنسول دولت فنیمه در
شیراز اطمینان بخش نیست. به دولت ایران تاکید کرده‌ام که برای تنبیه سارقین و
استرداد اموال مسروقه در فرستادن استعداد از شیراز که حال باید بیش از پنج هزار
قشون در آنجا موجود باشد عجله نمایند. و نیز تاکید در تسریع ورود فرمانفرما به
شیراز کرده‌ام.

نمره - ۴۵

یادداشت سر ادوارد گری به میرزا مهدی خان
از وزرات خارجه ۲ مارس ۱۹۱۱ [۱۱ اسفند ۱۲۸۹؛ ۳۰ صفر ۱۳۲۹]
وزیر امور خارجه دولت پادشاهی به وزیرمختار ایران سلام رسانیده و در
خصوص مذاکرات ایشان در ۲۷ ماه گذشته با مستر ملت که ضمناً اظهار کرده‌اند که
فعلا در راههای جنوبی ایران امنیت کامل حاصل است افتخار دارد به مشارالیه اطلاع
بدهد که به موجب تلگرام مورخه بیست و هفتم فوریه وزیر مختار دولت اعلیحضرتی
در طهران، در بیست و دوم فوریه دو فقره سرقت دیگر در شمال شیراز واقع شده و
راپرتهایی که از طرف قنسول دولت اعلیحضرتی از شیراز رسیده اطمینان بخش نیست.

www.adabestanekave.com

۱) در کتاب اختناق ایران تألیف مورگان شوستر و به ترجمه ابوالحسن موسوی شوشتری
اسامی همراهان شوستر با معرفی خود او چنین آمده است: ۱- مستر شارل مک کاسکی ۲- مستر
رالف هیلز ۳- مستر بروس دیکی ۴- مستر کرنز. - ۴.

نمره - ۴۶

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله پنجم مارس)
از طهران مورخه پنجم مارس ۱۹۱۱ [۱۴ اسفند ۱۲۸۹؛ ۳ ع ۱-۱۳۲۹]
رجوع به تلگرام من مورخه بیست و چهارم فوریه بفرمایید.
دیروز نایب‌السلطنه به مجلس رفته قسم یاد نمود.

قبل از اینکه قسم یاد کند باز شرحی از وظایف مجلس برای نمایندگان نطق کرده اظهار داشت اهالی طهران و ولایات انتظار دارند که همه کارها را او اصلاح نماید و این مسئله می‌نماید که در وظیفه او اشتباه نموده‌اند زیرا به موجب قانون اساسی کابینه مسئول مجلس است و بایستی اقدام با اصلاح امورات نماید و حق هم همین است و بیش از این هم تقاضای اقتدار و اختیاری ندارند و تکلیف او تعیین یک نفر رئیس‌الوزرائی است که مقبول اکثریت مجلس باشد و اگر بایستی به کسی قدرت و اختیار زیاد داده شود به رئیس‌الوزراء و کابینه است.

چون بیش از این مایل نبوده‌اند که اوضاع متزلزل حالیه مداومت نماید لهذا به مجلس آمده قسم یاد نمایند و باید عموم طبقات مردم او را از صمیم قلب همراهی نمایند - اغراض شخصی باید از میان برود. هرگاه امور با این ترتیب اصلاح نشود نمی‌توانند دائماً به نمایند [= بمانند؟] و ناظر بوضعی که مایه خرابی و خطر مملکت است باشند. بعد از یاد نمودن قسم نایب‌السلطنه اظهار داشت برحسب میل اکثریت مجلس تشکیل کابینه را به سپهدار واگذار نمود که عنقریب پروگرام خود را به مجلس اظهار خواهد داشت.

نمره - ۴۷

تلگرام از طرف سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله ششم مارس)
از طهران مورخه ششم مارس ۱۹۱۱ [۱۵ اسفند ۱۲۸۹؛ ۴ ع ۱-۱۳۲۹]
رجوع به تلگرام من مورخه بیست و سوم فوریه بفرمایید مسیو پوکلوسکی [= پاکلوسکی] بمن اظهار داشت که اقدامات مجدد برای تنبیه ایل گالش بواسطه تجاوزی که اخیراً نسبت به قشون روس نموده‌اند به عمل خواهد آمد.
از قرار مذکور دو نفر قزاقی که در حادثه سابقه ناپدید بودند قدری بعد جسد آنها بدست آمده. طایفه مزبور آنها را به قتل رسانیده‌اند.

نمره - ۴۸

یادداشت میرزا مهدی خان به سر ادوارد گری (واصله دهم مارس)
وزیرمختار ایران به وزیر امور خارجه سلام رسانده و افتخار دارد وصول مراسله مورخه دوم شهر جاری معظمه را که مدلول آن مشعر بر وقوع دو فقره سرقت در شمال شیراز است اشعار دارد. میرزا مهدی خان درین خصوص تحقیقات کرده و تلگرام

دولت متبوعه مشارالیه مشعر بر این است که به محض وقوع این سرقتها استعدادی که مرکب از پیاده و سواره با توپ بوده است از قشون متحرک فارس مأمور تنبیه مرتکبین و استرداد اموال مسروقه شده است.

تلگرام مزبور نیز مشعر بر این است که مبلغی پول که متعلق به بانک شاهنشاهی ایران بوده و در حوالی اصفهان سرقت شده در ظرف یکروز پیدا شده و همچنین یکصد و دو صندوق تریاک از کمپانی زیگلر که در حدود ایالت فارس سرقت شده بود گرفته به صاحبان آنها مسترد داشته‌اند. از تلگرام دیگری که میرزا مهدی خان از طرف دولت خود داشته است بطور اختصار از اقدامات مختلفه که نظام‌السلطنه فرمانفرمای فارس از زمان ورود خود به آنجا کرده است شرح داده شده یاغیان تنگستانی کاملاً مغلوب و قلاع آنها گرفته شده است. بندر دیر که در تصرف آنها بود تسخیر و امن گردیده استعداد زیادی برای تنبیه پویر احمدی و بسببهای گسیل شده و همچنین اقدامات جدی دیگر شده است - به این ترتیب سر ادوارد گری ملاحظه خواهند فرمود که هر بی‌نظمی که اتفاق افتاده بسرعت و قدرت جلوگیری شده است و این بخودی خود دلیلی است وافی بر کفایت اقداماتی که از طرف دولت ایران شده و نیز معظم الیه [= معظم له] ملاحظه خواهند فرمود که این اقدامات و اینکه فرمانفرمای فارس اغلب نقاط مغشوش غیر منظم را که در سر راه شیراز واقع است بشخصه رفته سرکشی می‌نمایند برای حفظ انتظام و امنیت جنوب موجب بسی امیدواری است.

بالاخره وزیر مختار ایران خاطر وزیر امور خارجه را مطمئن می‌دارد که حفظ انتظامات و امنیت راههای تجارتی سمت جنوب و فی‌الحقیقه تمام صفحات جنوب از مسائل مهمه است که خاطر اولیای دولت خود را فوق‌العاده متوجه و مشغول داشته و چنانکه سر ادوارد گری بخوبی مستحضرنند در این مقصد از زحمت زیاد و خرج بسیار فروگذار نشده است. از سفارت ایران مورخه هشتم مارس ۱۹۱۱ [۱۷ اسفند ۱۲۸۹؛ ۶ ع ۱۳۲۹]

نمره - ۴۹

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دهم مارس) منطقتاً پیشتر از طهران مورخه دهم مارس ۱۹۱۱ [۱۹ اسفند ۱۲۸۹؛ ۸ ع ۱۳۲۹] راجع به بانک شاهنشاهی و دولت ایران رجوع به تلگرام خودتان مورخه بیست و دوم فوریه بفرمایید. دولت ایران تقاضای جدیدی برای مبلغ یکصد و بیست هزار تومان به عنوان مساعده از رئیس بانک مزبور نموده است.

از قراری که اطلاع حاصل کرده‌ام پروگرام سپهدار مشتمل انجام مسئله استقراض است. علی‌هذا گمان می‌کنم می‌توان از انجام مسئله استقراض مطمئن شد. در این صورت امیدوارم اداره مرکزی موافقت در دادن پول بنماید. هرگاه هیئت

مدیره بتوانند بدهند شرطی نمایند که این پول برای پرداخت حقوق قشون شیراز به مصرف برسد به عقیده من به مقتضای پولتیک خواهد بود.

نمره - ۵۰

تلگرام سر ادوارد گری به سر جرج بارکلی

وزارت خارجه دهم مارس ۱۹۱۱ [۱۹ اسفند ۱۲۸۹؛ ۱۶۸ - ۱۳۲۹]

راجع به مساعده دولت ایران رجوع به تلگرام دهم مارس نمایید شما می‌توانید امیدواری خودتان را به نایب‌السلطنه اظهار نمایید که قدری از پولی که بانک بعنوان مساعده خواهد داد به مصرف حقوق قشونی برسد ولی آنها نمی‌توانند شرطی را که شما پیشنهاد کرده‌اید بنمایند.

نمره - ۵۱

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله سیزدهم مارس)

از طهران مورخه بیستم فوریه ۱۹۱۱ [یکم اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۰ صفر ۱۳۲۹]

آقا

افتخار دارم راپرت بدهم که ناصرالملک هم خود را بر این مصروف می‌دارد که احساساتی که در مملکت بر ضد روسها تولید شده برطرف نماید و در اقدامات معزی‌الیه محتشم‌السلطنه وزیر امور خارجه کاملاً موافق و شریک است چنانکه در جلسه مورخه چهاردهم فوریه مجلس در جواب سؤالاتی که در خصوص اقدام به قتل حکمران اصفهان و قتل صنیع‌الدوله از طرف اتباع روس شده محتشم‌السلطنه شرحی از موافقت صمیمی سفارت با مأمورین دولتی و معامله آنها با مرتکبین سخن رانده نیز اظهار داشت که مسئولیت این قبیل اعمال شنیعه حقیقتاً متوجه اشخاصی است که فراریان روسیه را مستخدم می‌نمایند و جداً درخواست نمود که در آتیه برخلاف سابق به خدمت دولت قبول نشوند.

محتشم‌السلطنه وزیر امور خارجه اظهار داشت وزیرمختار روسیه شخصاً تنفر خود را از اعمال بعضی از اتباع روس اشعار داشته و حضار را مطمئن نموده که پس از آنکه بموجب عهدنامه به روسیه اعزام شدند در آنجا مجازات کافی خواهند دید. نطق وزیر خارجه به حسن قبول تلقی شده و اثرات خوب بخشید.

امضاء بارکلی

نمره - ۵۲

مکتوب سر جرج پارکلی به سر ادوارد گری (واصله سیزدهم مارس)
 طهران بیست و دوم فوریه ۱۹۱۱ [۳ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۲ صفر ۱۳۲۹]
 آقا
 افتخار دارم راپرت بدهم که در جلسه دوم فوریه مجلس باتفاق آراء حقوق
 منحصصین [= منحصصین] مالیه امریکایی را بموجب صورت علیحده رای داد.
 امضاء پارکلی

ملفوفی نمره ۱۵۲

صورت حقوق منحصصین [= منحصصین] مالیه امریکایی
 خزانهدار کل (شخصی که رئیس جمهوری ممالک متحده توصیه کرده است) سالی
 دو هزار لیره به انضمام مخارج مسافرت برای خود و فامیلش.
 مفتش سالی یکهزار لیره (پنج هزار دلار)
 محاسب سالی هشتصد لیره (چهار هزار دلار)
 مدیر مالیات مستقیم سالی یک هزار و دو بیست لیره (شش هزار دلار)
 یک مفتش که بعلاوه معاون مدیر مزبور باشد سالی هزار لیره (پنج هزار دلار)
 کنتراتشان برای مدت سه سال خواهد بود.

نمره - ۵۳

مکتوب سر جرج پارکلی به سر ادوارد گری (واصله سیزدهم مارس)
 از طهران مورخه بیست و دوم فوریه ۱۹۱۱ [۳ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۲ صفر ۱۳۲۹]
 آقا

پس از مراسله من مورخه بیست و سوم ماه گذشته فقط دو سرقت در راه بوشهر
 و اصفهان یکی از آنها نزدیکی قمشه در سیزدهم ماه جاری و دیگری در هیجدهم ماه
 جاری در هشت میلی جنوبی شیراز واقع شده. در سرقت اولی به اندازه ای که اطلاع
 یافته ام مال التجاره اتباع انگلیس نبوده و اموال مسروقه فوری مسترد شده است. در
 سرقت دومی از کمپانی زیگلر معادل یک هزار تومان مال التجاره رفته و از قرار
 راپرتی که رسیده نایب الحکومه شیراز جدیت به خرج داده و در پیدا کردن اموال
 مسروقه مطمئن و امیدوار است.
 تاکنون بالنسبه امنیت راه برقرار بوده ولی باید دید قشونی که به شیراز
 فرستاده شده پس از آنکه هوا گرمتر و وسائل ناامنی و سرقت زیادت و آسان تر شد
 چگونه با آن اوضاع مقابلی می نمایند. علاوه بر قشونی که در ضمن مراسله بیست و
 سوم ماه گذشته به عرض رسانده ام هفتصد نفر با سی صندوق فشنگ در بیست و پنجم

ژانویه از اصفهان برای شیراز حرکت کرده ولی قشونی که فعلاً در شیراز موجود و عده آنها تقریباً دو هزار و پانصد نفر است به واسطه اینکه ترتیبی در ایصال حقوق آنها داده نشده اسباب زحمت شده‌اند. مقداری پول برای شعبه بانک شاهنشاهی در اصفهان در شیراز به واسطه نرسیدن مواجب قشون که مأمورین محلی نتوانسته‌اند مستحفظ تدارک و همراه پول مزبور نمایند معطل مانده. من به دولت ایران تأکید می‌کنم پول بشیراز بفرستد ولی پول ندارند و استقراض بانک شاهنشاهی که موکول به تشکیل کابینه جدید با تعیین وزیر مالیه بجای صنایع الدوله است.

بموجب راپرتی که رسیده جنرال مالتا در کاشان معطل مانده جرأت رفتن ندارد زیرا اخیراً راه بین کاشان و اصفهان معرض چندین خطر سرقت بوده است و یک نفر از اعضای بانک شاهنشاهی و یک نفر تاجر روس را نیز لخت کرده‌اند.

امروز بعد از ظهر از وزیر خارجه سؤال کردم که در خصوص استخدام صاحب منصب سوئدی بجهت تشکیل یک قوه ژاندارمری ملی چه اقدام شده معظمله به من اظهار داشت فی الجمله تأخیری پیش آمده زیرا صمدخان وزیر مختار ایران در پاریس که واسطه مذاکره این مطلب با دولت سوئد است اظهار می‌دارد که نظر به سختی خدمتی که صاحب منصب فرمانده در پیش دارد بهتر این است صاحب منصب فرمانده جوانی باشد سابقاً این طور خیال شده بود که یک نفر از درجه کلنل خواسته شود ولی فعلاً دولت توصیه صمدخان را طرف توجه قرار داده و نیز وزیر خارجه به من اظهار داشت که خود او و سایر اعضاء کابینه در این رأی موافق هستند. این است که در خواستن صاحب منصبان مزبور قدری تأخیر شده.

امضاء بارکلی

نمره - ۵۴

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله میزدهم مارس) از طهران مورخه بیست و سوم فوریه ۱۹۱۱ [۴ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۳ صفر ۱۳۲۹] آقا

افتخار دارم راپرت خلاصه وقایع چهار هفته ایران را بطور معمول لفا ارسال دارم:

ملفوف نمره ۵۴

خلاصه وقایع ماهیانه ایران از بیست و چهارم ژانویه تا بیست و سوم فوریه ۱۹۱۱ [۴ بهمن تا ۱۴ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲۲ محرم تا ۲۳ صفر ۱۳۲۹]

طهران

والاحضرت ناصرالملک در نهم شهر جاری وارد طهران شده نمایندگان خارجه را در یازدهم پذیرفت. روز بعد از آن اعضای مجلس را پذیرفته نظریات خود را به آنان اظهار داشت سپس هیئتی از طبقات مختلفه را پذیرفت - تا بحال قسمنی را که در

قانون اساسی درج شده یاد نکرده علی‌هذا قانوناً هنوز به نیابت سلطنت شناخته نشده. صنایع الدوله وزیر مالیه در چهارم شهر جاری از رئیس بانک شاهنشاهی دیدن و آخرین شرایط استقراض دولتی را مذاکره کرده درحالی‌که در کالسکه به‌خانه مراجعت می‌کرد یکی از تبعه روس به سمت مشارالیه شلیک کرده سه تیر کارگر شده هرچند دکتر اسکات فوری حاضر شده معالجه ممتنع سه یا چهار ساعت بعد وفات کرد. قاتل و همدستان مشارالیه در موقع فرار چند پلیس را مجروح ساخته و بعضی از آنها تا بحال مرده‌اند.

قاتل و يك نفر از همدستانش با:آخره دستگیر و پس از تحقیقات مقدماتی که معلوم شد تبعه روس هستند هر دو تسلیم سفارت روس شدند.

مجلس

در جلسه بیست و ششم ژانویه ذکاء‌الملک رئیس مجلس به واسطه آنکه وکلاء نسبت غرض و طرفداری به مشارالیه داده بودند از ریاست استعفاء داده در سی و یکم ژانویه ممتازالدوله به اکثریت چهل و پنج رأی از هفتاد و شش رأی به ریاست انتخاب شد. مرتضی‌قلی‌خان که سابقاً منشی شخصی ظل‌السلطان بوده به نیابت ریاست انتخاب گردید. رئیس تازه برادر کوچک وزیر مختار حالیه ایران در پاریس در فرانسه تحصیل کرده و در موقع بمباردها در مجلس در ماه ژوئن ۱۹۰۸ نیز رئیس مجلس بوده آن وقت به سفارت فرانسه متحصن شد. از زمان ورود ناصرالملک که نهم شهر جاری است چندین جلسه سری برای مذاکره در اظهارات نایب‌السلطنه در خصوص تأسیس يك اکثریت مرتب ثابتی که مقدمه تشکیل يك کابینه جدید است منعقد شده. مستوفی‌الممالک رئیس‌الوزراء استعفاء خود و سه نفر از همکاران باقی‌مانده خود را بعد از ورود نایب‌السلطنه بلافاصله تقدیم داشته. پارتهای مختلف در مجلس بالاخره اعلان نمودند که به دو دسته عمده هر يك با پروگرام معین منقسم شده‌اند. اقلیت یا دموکراتها در هیجدهم شهر حال اظهار داشته که معادل بیست و یک نفر بوده و پروگرام خود را ارائه دادند. در بیست و دوم شهر جاری اکثریت یا اعتدالیون اظهار داشتند که چهل و نه نفر از اعضا که اکثریت را تشکیل داده بر يك پروگرام موافقت کرده‌اند - اسامی اعضای اکثریت به توسط مرتضی‌قلی‌خان قرائت شد. این مسئله مبرهن است که سپهدار را به ریاست انتخاب خواهند کرد و انتخابات آنها با نظریات نایب‌السلطنه خواهد بود.

تبریز

اقداماتی که بر ضد فرمانفرمای آذربایجان شده بود به توقیف مؤسسين من جمله امیر حشمت و سیدالمحققین از اعضای سابق انجمن ایالتی بوده اختتام یافت. علی‌الظاهر روی هم رفته این اقدام فرمانفرما طرف قبول عامه شده و هیجانی در شهر بروز نکرده در ظرف ماه ژانویه انتظام صحیحی در کلیه ایالت برقرار بود و هیچ سرقتی از کاروانها به قنسولگری دولت انگلیس راپرت داده نشد. در بیست و سوم ژانویه رحیم خان بایکده مستحفظ که از طرف فرمانفرمای آذربایجان معین شده بود سالم و وارد گردید.

رشت

از راپرتهایی که اخیراً رسیده این طور معلوم می شود که از ماه نوامبر گذشته مازندران به انصاف رحیم خان و اسمعیل خان امیر تومان سوادکوهی و امیر مکرم لاریجانی و رشیدالسلطان واگذار بوده که با یکمزار سوار و پیاده بارفروش را مرکز خود قرار داده اند. در ظرف ماه نوامبر ظهیرالدوله حکمران مازندران به قوه مذاکرات اقدام به تفرقه یاغیان کرده ولی موفق نشد زیرا یکی از شرایطی را که تقاضای نمودند عفو عمومی درباره اهالی مازندران بود که سفارتین انگلیس و روس ضمانت نمایند. اشرار مالیات را گرفته به مصرف نگاهداری قوای خودشان می رسانند. مکرر به ظهیرالدوله امر کردند که از مازندران برود ولی او اعتناء نکند. اشرار یا ترکمنها در مقام مذاکره برآمده ترکمنها به واسطه سختی هوا از فرستادن استعداد اعتذار جسته ولی وکیلی را به بارفروش فرستادند که قرار بدهند همین که هوا ملایم شود به استرآباد حمله ببرند. علماء و اعیان مازندران چندین دفعه از ویس قنسول انگلیس تقاضا نموده اند که در تحت حمایت دولت انگلیس بیایند مشارالیه جواب داده که نمی تواند در امورات داخلی ایران مداخله نماید. در اوایل ژانویه در مشهد سر، یکی از اتباع روس از طرف برادرزن امیر مکرم و یوزباشی قربان در حالتی که در منزل مشارالیه مهمان بوده کشته شده. قاتلین را به بارفروش بردند ولی برحسب خواهش قنسول روس در استرآباد مجدداً آنها را مراجعت دادند. امیر مکرم در تحریک این قتل مظنون است.

مشهد

اوضاع کلیه ایالت آرام است و سرقتی واقع نشده ولی این مسئله به واسطه سختی هواست.

مسمودخان که به حکومت دره جز [= درگز] منصوب شده بود تا قوچان رفته و چندی است همانجا متوقف است و علی الظاهر می ترسد جلوتر برود. در اوایل فوریه استعدادی که مرکب از یکصد نفر سوار و دو عراده توپ بوده به مشارالیه رسیده و به این واسطه به دره جز رفته در آنجا از قرار راپرت ظاهراً حزم و کفایتی در اداره کردن آن ایالت بخرج داده.

اصفهان

در شهر و اطراف آسایش برقرار شده تقریباً تمام بختیارها از اصفهان رفته اند. در اواخر ماه ژانویه سرما تخفیف یافته پس از آن آذوقه به آزادی به شهر وارد می شود. عموماً راهها مصون از سرقت بوده ولی در نهم ماه فوریه در مادرشاه که سر راه طهران است مستردالتون یکی از اعضای بانک شاهنشاهی و سایر مسافری را نه نفر سوار لخت کرده هرچه داشته اند برده اند. در راه شیراز در دوازده میلی شمال شرقی قمشه یک کاروانی را به سرقت برده ولی اموال مسروقه مسترد و سه نفر از سارقین دستگیر شده اند. در صبح روز اول فوریه میرزا عباس خان رئیس سابق نظمیه اصفهان

به طرف حکمران و برادرزاده اش میرزا عبدالرحیم خان تیر انداخته میرزا عبدالرحیم خان سخت مجروح شده ضارب با سه نفر از همدستانش در جنرال قنسولگری روسیه متحصن و مدعی به تبعیت روس هستند. معتمد خاقان فوق العاده جانی به سلامت برده زیرا یک گلوله داخل ریه چپ شده از نزدیکی قلب عبور کرده و ریه راست را سوراخ کرده و حالش رو به بهبودی است.

یزد
حکمران یزد علی الظاهر خیلی مایل به حفظ انتظام راههای قلمرو خودش است ولی بواسطه نداشتن پول دستهایش بسته و نمی تواند از قبیله خود یا غیر آنها اشخاصی اجیر نماید که قابل مقابله با سارقین باشند. از قرار راپرتی که رسیده در ظرف ماه ژانویه دویست نفر سارقین بهارلو ده ده را غارت و با اهالی آنجاها خیلی بدرفتاری کرده اند و پنجاه هزار حیوان برده اند. از قرار مذکور در راه بین نائین و یزد سارقین در کمین بوده اند و چون احتیاط لازم به عمل آمده سرقتی واقع نشده است. چون راه جنوب کلیتاً مسدود بوده تجارت روسیه ترقی نموده است.

دامغان

از قرار راپرتی که رسیده در هیجدهم فوریه نایب حسین با سیصد نفر سوار دهات نزدیکی گوشه را که در بیست و چهار میلی غربی دامغان واقع است غارت کرده. در گوشه سه نفر را کشته و اسبهای چاپارخانه را برده است. محض رعایت احتیاط اسبهای منازل همجوار را برداشته اند. علی هذا حرکت پست مابین مشهد و طهران تعطیل شده است. در هیجدهم فوریه سیصد نفر سوار برای تعقیب نایب حسین از طهران حرکت کرده اند.

کرمانشاهان

در شانزدهم ژانویه رکن الدوله حکمران جدید با چهل و پنج نفر مستحفظ از قزاقهای ایرانی وارد شده آسایش برقرار گردیده و تشکیل قوه صحیحی از پلیس در شهر داده شده. داودخان از آمدن شهر و ملاقات حکمران امتناع جسته علی هذا حکمران هم از قبول خدمت دویست نفر سواره کلهر که داودخان خواسته و جمع آوری نموده است امتناع ورزیده. وزیر داخله به حکمران دستور العمل داده است صمصام الممالک سنجابی را به حکومت قصر شیرین بفرستد ولی این مسئله با وجود ضدیت داودخان امکان نداشته است.

کرمان

کرمانفرمای کرمان بلافاصله بعد از ورود خود شروع به تمهید فرستادن اردو به بلوچستان نمود. خیال کرده است بدو خودش تا بم رفته پس از ورود به بم معلوم

خواهد کرد که لازم است خودش هم با اردو برود یا خیر - از قرار راپورتی که رسیده بهرام خان رئیس بلوچهای یاغی مشغول تهیه و جمع‌آوری استعداد است که با هر قوه که بجهت انتظام بلوچستان فرستاده می‌شود بجنگد. در تیسیمه می‌رود به راپورت‌هایی که از سرقت‌های ماه ژانویه رسیده بقرار ذیل است:

- (۱) دو فقره بین مرغاب و جیرفت که یکی از آنها کاروان هندو بوده
- (۲) بین کرمان و بم نزدیکی تهرود.

(۳) نزدیکی مسکون بین بندرعباس و بم. در کلانجیره بین بندرعباس و کرمان پست را هم زده‌اند. در کرمان و بندرعباس و سایر نقاط بلوچستان در ماه ژانویه و فوریه و مارس و آوریل و می و جون و جولای و اگوست و سپتامبر و اکتوبر و نوامبر و دسامبر در راه کازرون عبور می‌کرده راه اصفهان نیم‌متروک مانده. در هیجدهم فوریه سی بار مال‌التجاره که معادل بیست لیره تریاک کمپانی زیگلر در جزو آن بوده در هشت میلی شمال شیراز به سرقت رفته. وضع پست به اصفهان به اندازه‌ای مغشوش است که کاغذهای شمال را از راه بوشهر می‌فرستند. فرمانفرمای فارس هنوز در پرازان با بعضی از رؤسای محلی که مالیات سنوات گذشته را نپرداخته‌اند در زد و خورد است. صولت‌الدوله همراه او است و شهرت دارد که صولت‌السلطنه و محمدعلی‌خان کشکولی با مشارالیه موافقت کرده‌اند. قشون متحرک فارس که تقریباً دو هزار و پانصد نفر است در شانزدهم فوریه از اصفهان وارد شیراز شده‌اند. نزاعی بین بعضی از این قشون و بعضی از اهالی شهر واقع و یکنفر از اهالی شهر کشته شده است.

نمره - ۵۵

مکتوب سر جرج باکانین [بیوکانان] به سر ادوارد گری (واصله سیزدهم مارس) از پترزبورغ هفتم مارس ۱۹۱۱ [۱۶ اسفند ۱۲۸۹؛ ۵ ع ۱۳۲۹] آقا... بر طبق دستورالعملی که در ضمن مراسله مورخه بیست و چهارم ماه گذشته به بنده داده بودید دیروز به وزیر امور خارجه اطلاع دادم که انجام قرارداد استقراض بانک شاهنشاهی با دولت ایران فعلاً موکول به تشکیل کابینه جدید ایران است ولی دولت ایران از رئیس بانک مزبور تقاضای یکصد و بیست هزار تومان به عنوان مساعده نموده است و نیز اظهار داشتیم که جنابعالی تلگرافاً [= تلگرافی] به سر جرج پارکلی اطلاع داده‌اید که در دادن مساعده مخالفتی نداشته‌اید.

مسیو سازانوف تشکرات خود را از این ابلاغ اظهار داشت. اینک که نقشه معاهده با روسیه منظور و به محل اجراء گذاشته شده ابدأ مخالفتی در اینکه بانک شاهنشاهی مساعده مزبور را بپردازد ندارد. معظم‌الیه [= معظم‌له] در ضمن مذاکرات اشاره کرده

که موقع آن نزدیک شده که لزومیت ترتیب استقرار عمده‌ای برای ایران در حمایت دو دولت بر خود حتم کنیم زیرا دولت ایران برای ادارات داخلی و حفظ انتظامات فوق‌العاده احتیاج به پول دارد.

تلفگرم سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله پانزدهم مارس) [۱۳۲۹-۱ ع ۱۳؛ ۱۲۸۹؛ ۲۴] ۱۹۱۱

قسمت آخر قشون روس امروز صبح از قزوین حرکت کرده هشتاد نفر به عنوان گارد قنصلگری باقی گذاشته‌اند.

نمره - ۵۷

تلفگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله هیجدهم مارس) [۱۳۲۹-۱ ع ۱۶؛ ۱۲۸۹؛ ۱۷] ۱۹۱۱
 راجع به راههای جنوب عبور و مرور قوافل در بین راه بوشهر و بزازجان بواسطه خصومت و نزاع دو نفر از رؤسای آن محل که بر ضد یکدیگرند مقطوع است و من به دولت ایران تاکید در اقدامات می‌کنم.

نمره - ۵۸

مکتوب سر ادوارد گری به سر جرج باکانن [بیوکانان] از وزارت خارجه هیجدهم مارس ۱۹۱۱ [۲۷ اسفند ۱۲۸۹؛ ۱۶ ع ۱-۱۳۲۹] آقا
 مراسله جنابعالی مورخه هفتم شهر جاری محتوی راپرت مذاکره خودتان با وزیر امور خارجه دولت روسیه در خصوص یکصد و بیست هزار تومان مساعده که دولت ایران از بانک شاهنشاهی ایران تقاضا کرده بود واصل گردید. سواد مخابرات تلگرافی (مخابره نمره ۴۹ و ۵۰) با وزیرمختار دولت فغیمه در طهران راجع به تقاضای دیگری که به توسط بانک رسیده لفاً برای جنابعالی فرستاده خواهم نمودم موقعی بدست آورده مراتب را به اطلاع دولت روسیه برسانید. گری

نمره - ۵۹

یادداشت سر ادوارد گری به میرزا مهدی خان

وزیر امور خارجه انگلستان به وزیرمختار دولت ایران سلام رسانده مفتخر است که تشکرات فایقه وصول مراسله مورخه هشتم شهر جاری را راجع به اقداماتی که دولت ایران نسبت به اعاده نظم راههای جنوب ایران و استرداد اموال مسروقه به صاحبان آنها و تنبیه مرتکبین نموده اظهار می دارد.

وزارت خارجه بیستم مارس ۱۹۱۱ [۲۹ اسفند ۱۲۸۹؛ ۱۸ ع ۱۳۲۹-۱]

نمره - ۶۰

تلگرام سر ادوارد گری به سر جرج بارکلی

از وزارت خارجه مورخه ۲۲ مارس ۱۹۱۱ [۱ فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۰ ع ۱۳۲۹-۱]

راجع به سرقتهای راههای ایران

رجوع به تلگرام خودتان مورخه ۲۸ فوریه نمایید.

دارالتجاره های منچستر اظهار می دارند دو فقره از چهار فقره سرقتی که سه فقره آنها در ۲۲ فوریه واقع شده یکی در دوازده میلی شیراز بین ده بید و مرغاب و دیگری بین مرغاب و شیراز وقوع یافته و یکی دیگر در هیجدهم فوریه در هشت میلی شیراز واقع گردیده. دو فقره آنها با حضور قشون دولتی (که سرقت هیجدهم فوریه جزو آن است) بوده و قشون دولتی نیز شرکت در سرقت کرده اند. آیا راجع به این مسئله اطلاعی دارید؟

نمره - ۶۱

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله بیست و چهارم مارس)

از طهران مورخه بیست و چهارم مارس ۱۹۱۱ [۳ فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۲ ع ۱۳۲۹-۱]

در جواب تلگرام جنابمالی مورخه بیست و دوم مارس افتخار دارم راپرت بدهم که فقط راپرت دو سرقت در بیست و دوم فوریه به من رسیده. کفیل قنسولگری شیراز در جواب سؤال بنده تلگراف ذیل را نموده. علی الظاهر یقین است که در هیجدهم فوریه دویست یا سیصد نفر از قشون دولتی که تازه وارد شده نزدیک کاروان بوده اند و بمجردیکه بقدر سنی نفر از سارقین پیدا شده اند شروع بفرار کرده اند و سرقت در حضور چند نفر از صاحب منصبان یا فرمانده کل آنها واقع شده و هیچ اقدامی در ممانعت ننموده اند. از قرار مذکور در مقابل اصرار ناظرین واقعه فرمانده اینطور جواب داده که دستورالعملی برای جلوگیری سارقین به مشارالیه داده نشده است بهر حال موافقت و مشارکت سربازها با سارقین در سرقت بی اصل است.

نمره - ۶۲

تلگرام سر ادوارد گری به جرج بارکلی
وزارت خارجه مورخه بیست و هفتم مارس ۱۹۱۱ [۶ فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۵ ع ۱-۱۳۲۹]
راجع به سرقتهای راههای ایران رجوع به تلگرام خودتان مورخه بیست و چهارم
مارس نمایید.
هرگاه اعتراضی نسبت به رفتار قشون دولتی تابحال به دولت ایران نکرده اید تذکر
و تنبه داده خاطر نشان نمایم که تکرار این قبیل واقعات برای ما مشکل خواهد شد که
در اصرار اعمال نقشه‌ای که در یادداشت چهاردهم اکتوبر ذکر شده دست نگاه داریم
از قصور دستورالعملی که به فرمانده قشون نسبت داده می‌شود باید تذکر مخصوص
داده شود.

نمره - ۶۳

مکتوب مستر برائیس به سر ادوارد گری (واصله بیست و نهم مارس)
از واشنگتن بیست و یکم مارس ۱۹۱۱ [۳۰ اسفند ۱۲۸۹؛ ۱۹ ع ۱-۱۳۲۹]
آقا
نسبت به مراسله سابقه راجع به مأموریت مسیو شوستر بسمت مستشار مالیه دولت
ایران افتخار دارم به جنابعالی اطلاع بدهم که مشارالیه با سه نفر از معاونین خود در
بیست و نهم شهر جاری از نیویورک به سمت ایران عازم خواهند شد و شخص چهارمی
مستر کرنز که تاکنون در ایلوالو مستخدم دولت آمریکا است از قرار معلوم از
فیلیپین به سمت آمریکا حرکت کرده و از آن طرف بزودی عازم ایران خواهد شد.
امضاء جیمس برائیس

نمره - ۶۴

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله بیست و نهم مارس)
از طهران بیست و نهم مارس ۱۹۱۱ [۸ فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۷ ع ۱-۱۳۲۹]
بموجب راپرتی که از قنصل کرمانشاهان رسیده در بیست و پنجم و بیست و ششم
مارس دو دفعه جهد کرده‌اند که به قنصلخانه دولت اعلیحضرتی بریزند.
در بیست و پنجم مارس دو نفر توقیف شدند. در بیست و ششم مارس اشرار داخل
منزل سوارها شده و دو دست لباس با اشیاء دیگر را برده‌اند. در بیست و ششم مارس
تیر و تفنگک فیما بین قنصلگری و سی نفری که به گمان قنصل برای قصاص دو نفر
از رفقایشان که در بیست و پنجم مارس توقیف شده به حوالی قنصلخانه آمده بودند

رد و بدل شده.

مستر مکدوال برای مدافعه اقدامات کرده و حکومت را از واقعه مستحضر ساخته است. مستر مکدوال نیز راپرت می‌دهد که به مشارالیه راپرت رسیده که سوارهای هندی را تهدید به قتل نموده‌اند. در بیست و هفتم مارس اشرار بسمت قنسولگری سنگت انداختند ولی همینقدر دیدند قنسولگری بخوبی محافظه شده است دست‌پرداشته بسمت شهر رفته در آنجا خانه یکی از اعیان را غارت کرده‌اند.

ضمناً دولت ایران را مسئول امنیت قنسولگری و اتباع دولت انگلیس در کرمانشاه قرار داده تأکید کرده‌ام که مرتکبین را تنبیه نمایند. وزیر امور خارجه در ۱۰ فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۹ ع ۱۳۲۹ - ۱۳۲۹

نمره - ۶۵

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله سی و یکم مارس) از طهران مورخه سی و یکم مارس ۱۹۱۱ [۱۰ فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۹ ع ۱۳۲۹ - ۱۳۲۹] برطبق عادت جاریه که هرگاه مقصرین تبعه روس باشند استنطاق قتل صنیع‌الدوله در محاکمات وزارت خارجه طهران و استنطاق مرتکبین به حمله به معتمدخاقان و قتل برادرزاده اش در محکمه کارگذاری [= کارگزاری] اصفهان در کار است و یکنفر از مأمورین روسیه در هر دو قضیه حضور دارد. آثار عدم توافقی از طرف سفارت روسیه در طهران یا جنرال قنسولگری روسیه در اصفهان ظاهر نگردیده. پس از آنکه تحقیقات مقدماتی به اختتام رسید مقصرین برای محاکمه به روسیه فرستاده خواهند شد. در سال گذشته دو قتل دیگری که مرتکبین آنها از اتباع دولت روس بودند واقع شد. در یکی از آنها از تحقیقات متفقه‌ای که در طهران بعمل آمد چیزی ثابت نگردید فقط برحسب تقاضای دولت ایران مقصر از طرف وزیرمختار روس به روسیه فرستاده شد. در قضیه دیگر تقصیر مقصر در طهران ثابت گردید و از قرار معلوم در روسیه در تحت محاکمه است.

نمره - ۶۶

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله سی و یکم مارس) از طهران سی و یکم مارس ۱۹۱۱ [۱۰ فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۹ ع ۱۳۲۹ - ۱۳۲۹] راجع به تلگرام من مورخه بیست و نهم شهر جاری است. در خصوص حمله به قنسولگری کرمانشاه قنسول دولت اعلی حضرتی راپرت می‌دهد در شب بیست و هشتم مارچ [= مارس] اشرار بسمت قنسولگری تیر انداخته ولی چون جواب آنها داده شد فرار کردند. مأمورین محلی ظاهراً برای حفظ قنسولگریها سرباز به آنجاها گذاشته‌اند.

نمره - ۶۷

تلگراف سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله سوم آوریل) از طهران مورخه سیزدهم آوریل ۱۹۱۱ [۲۳ فروردین ۱۲۹۰؛ ۱۳ ع ۲ - ۱۳۲۹] رجوع به تلگرام مورخه بیست و هفتم مارس راجع به راههای جنوب بفرمایند. خصوصت‌های مذکوره در آن تلگرام برای فرمانفرمای فارس نتیجه خوب‌تر بخشیده و حکمران بنادر احضار شده. فرمانفرمای فارس قشونی بر ضد کمارج که نزدیک کازرون است فرستاده احتمال دارد مقاومت آنها هم طول بکشد و قنصل دولت اعلیحضرتی در شیراز راپورت می‌دهد که راه بوشهر و شیراز مدت مدیدی مسدود خواهد بود. راپرتی رسیده است که در اول آوریل سرقتی در نزدیکی سیوند در شمال شیراز واقع شده که گمان می‌رود در آن سرقت شش بار متعلق به دارالتجاره و یکسمن بسرقت رفته باشد. عبور و مرور قوافل بین شیراز و اصفهان کلیتاً متروک شده است. بالاخره نظام السلطنه از کازرون بسمت شیراز حرکت کرده و جنرال مالتا هم نیز وارد آنجا شده است.

www.adabestanekave.com

نمره - ۶۸

تلگراف سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله ۵ آوریل) از طهران مورخه پنجم آوریل ۱۹۱۱ [۱۵ فروردین ۱۲۹۰؛ ۵ ع ۲ - ۱۳۲۹] قنصل جنرال دولت اعلیحضرتی از بوشهر راپورت می‌دهد که بعضی بی‌نظمیها در سوم آوریل در موضوع جمع‌آوری مالیاتهای جدید واقع شده. معاون رئیس نظمیہ یکنفر توپچی را گلوله زده کشته و توپچیهای همدسته مقتول قاتل را تعاقب می‌کنند فرار کرده به قنصلگری عثمانی می‌رود. مهاجمین داخل قنصلگری شده معاون نظمیہ و یک جاندارم [= ژاندارم] ایرانی را که ظاهراً مستحفظ قنصلگری بوده به قتل می‌رسانند. برحسب خواهش سفیر عثمانی شرح واقعه را بموجب راپورت جنرال قنصلگری دولت اعلیحضرتی به معظمله داده‌ام.

نمره - ۶۹

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله ششم آوریل) از طهران مورخه ششم آوریل ۱۹۱۱ [۱۶ فروردین ۱۲۹۰؛ ۶ ع ۲ - ۱۳۲۹] راجع به تلگرام شما مورخه بیست و هفتم مارس در خصوص سرقت‌های راه جنوب ایران: وزیر امور خارجه بمن اطلاع می‌دهد که بعلت واقعه مذکوره صاحب‌منصب فرمانده احضار شده است.

نمره - ۷۰

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دهم آوریل) از طهران مورخه هفتم مارس ۱۹۱۱ [۱۷ فروردین ۱۲۹۰: ۷ ع ۲ - ۱۳۲۹] آقا

هرچند در ضمن تلگرام مورخه پنجم شهر جاری نکات خطابه‌ای که ناصرالملک در روز گذشته قبل از اتیان قسم در مجلس اظهار نمود بعرض جنابعالی رسانیده‌ام اینک لازم دانستم که مفصل آن اجمال را که مسیو چرچیل یادداشت کرده لفا ارسال دارم رفتن نایب‌السلطنه به مجلس تشریفات مخصوص نداشت ولی از طرف تمام حضار که داخل آنها بعضی اعضاء کور دیپلماتیک من جمله سفیر عثمانی و وزیرمختار آمریکا و چندین نفر از اجزاء من بودند با احترامات مخصوص پذیرفته شد - حین ورود نایب‌السلطنه به مجلس و همین‌که برخواست [برخواست] که قسم یاد نماید تمام حضار برخواسته [برخاسته] سرپا ایستادند.

با سکوت تمام به خطابه گوش داده میشد و از هیچ راهی علامت و آثاری از حضار آشکار نبود که بگفتار نایب‌السلطنه قدر ندهند و مغتنم نشمرند. درباریان ایران عادت نکرده‌اند بسادگی که نایب‌السلطنه در این موقع صحبت کرد صحبت نمایند و استقامت بیانات مشارالیه حسن‌اثر خوبی بخشید.

امضاء بارکلی

ملفوف نمره ۷۰

نطق نایب‌السلطنه در چهارم مارس ۱۹۱۱ [۱۳ اسفند ۱۲۸۹: ۲ ع ۱-۱۳۲۹]

در موقع یاد کردن سوگند در مجلس شورای ملی

مخصوصاً درخواست کرده‌ام که تشریفات در این موقع نباشد برای اینکه بتوانم بعضی مطالب را که لازم می‌دانم در اینجا بیان کنم. حالا در مجلس شورای ملی با حضور نمایندگان محترم خطاب خود را در حقیقت به تمام هموطنان خود میکنم: اولاً از حسن ظن و اعتماد و محبت خالصانه‌ای که از نمایندگان ملت و تمام طبقات دارالخلافه و ولایات به وسایل مختلفه به من اظهار شده از صمیم قلب تشکر کرده سعادت و شوکت ملت را از خداوند خواسته و برای خود در هر حال توفیق خدمت مسئلت می‌نمایم.

ثانیاً چون امروز مملکت ما در تحت حکومت مشروطه یعنی حکومت ملی است لازم است که تمام ملت از مهمات امور مطلع باشند. می‌خواهم مسائل راجعه به نیابت سلطنت را توضیح کنم و برای آنکه سابقه بدی در مملکت باقی نماند لازم می‌دانم آنچه را در کیفیت انتخاب اینجانب مخالف اصول عادات معموله ممالک مشروطه جاری شده باطلاع عموم برسانم:

اولاً بدیهی است که در این امر نظر به مقتضیات حال و صلاح مملکت قبل از وقت مذاکراتی لازم بوده و از قرار معلوم این مذاکرات بعمل نیامده و عجله شده است.

ثانیاً از آن شخص که برای این مقام در نظر گرفته می‌شود باید قبل از انتخاب استعمال شود که آیا می‌تواند تقبل نماید و در چه صورتی برای او تقبل این وظیفه امکان‌پذیر است چنانکه بر همه نمایندگان محترم معلوم است در افتتاح مجلس ثانی تمام نمایندگان بالاتفاق نیابت سلطنت را به من تکلیف کردند و من با دلایل قویه امتناع نمودم چون دلائل موجه بود متقاعد شدند این دفعه با اینکه مسبوق به این سابقه بودند باز بدون استعمال مرا بدین مقام انتخاب کردند.

ثالثاً معلوم است که نیابت سلطنت نباید مسئله متنازع‌فیه مابین پارتیه‌های سیاسی واقع شود زیرا که این مقام، مقام بیطرفی است و باید همه احزاب بیطرفی او را محترم بشمارند بعبارت اخری انتخاب نیابت سلطنت از نقطه نظر پارتی نباید باشد و حال آنکه برخلاف این قاعده رفتار شده پارتیه‌ها بر ضد یکدیگر ایستاده و رأی داده‌اند. رابعاً یکی از حیثیات نیابت سلطنت ریاست قوه اجرائیه است و در انتخاب او اگر قوه مجریه یا مجلس شورای ملی مشارکت نمی‌کند لاقلاً مخالفت نیز نباید بکند این نکته هم مثل سایر نکات تماماً بر خلاف واقع شده.

یک نکته معنوی هم در اینجا هست: و باید ملتفت بود که نیابت سلطنت وقتی که به اکثریت قلیلی انتخاب شود در انظار اهمیت این مقام را کم می‌کند و در اینجا به واسطه اینکه قانون مخصوصی در انتخاب نیابت سلطنت وضع نشده فقط به قانون معمول عمل شده ولی باید دانست که در این مسئله مهمه اکتفاء بصورت ظاهر در آتیه ابدأ کافی و صلاح نخواهد بود و باید قانونی برای استحکام نظایر این موقع در آتیه وضع شود.

بعد از آن تلگراف اعلام این انتخاب در خارجه بمن رسید و از کیفیت آن مطلع شدم چنانکه طبیعی است حیرت بزرگی بمن دست داد زیرا که از آنجا دعوت مجلس شورای ملی و دعوت ملت را بدون توضیحات رد کردن البته جایز نبود ناگزیر برای توضیح این مطالب تلگراف‌های مشروحاً عدیده نموده خواهم کردم که مجمعی از رؤساء احزاب چه از داخل و چه از خارج مجلس منعقد کرده در این نکات مهمه با ملاحظه صلاح مملکت و صلاحیت سابقه‌ای که در این موقع گذاشته میشود تجدید نظر نمایند به این تلگرافها هم ابدأ جواب کافی نرسید. عجب اینکه در مجمعی که تمام نمایندگان محترم حضور داشتند این مطالب را بیان کردم اغلب اظهار بی‌اطلاعی از وصول این تلگرافات میکردند بالاخره مجبور شده تلگراف کردم که چون توضیح این مطالب بوسیله تلگراف ممکن نمی‌شود جواب کافی هم به تلگرافات من نمی‌رسید برای اینکه نسبت قصور بمن داده نشود مصمم به آمدن شده و مذاکره این مطالب را حضوراً خواهم کرد مشروط بر این که بعد از مذاکرات و ملاحظات مصالح مملکت در رد و قبول این مقام مختار و آزاد باشم. به این تلگراف هم جواب کافی نرسید لهذا با حیرت تمام عازم شدم و در این بین چه در ایران و چه در روزنامجات خارجه نسبت ترس و تردید بمن داده تعبیرات مختلف هم کردند مراسلات تهدیدآمیز هم بطوری که همه می‌دانید در فرنگت به من می‌رسید ولی علت تأخیر در آمدن من نه تردید بود و نه ترس

بلکه امتداد این مذاکرات و حیرت نرسیدن جواب کافی اسباب تأخیر حرکت مرا فراهم می‌داشت و با وجود اینکه اسم من باین مقام نامزد شده بود از هیئت وزراء يك جواب صریح به سؤالات تلگرافی من داده نمی‌شد.

هرچند اظهار مساعدت و محبت تمام وزراء و نمایندگان گرام [= گرامی] و تلگرافی که به امضاء تمام نمایندگان در آنجا به من رسید و دوستی ثابتی که همه وقت حاصل بوده جبران این قصور را کاملاً نسبت بشخص من نمود ولی نسبت به مصالح مملکت شك نیست که این‌طور سابقه مضره باید از دفتر مشروطیت محو شود.

بعد از ورود به اینجا هم با وجود اینکه در مجمعی که تمام نمایندگان محترم شرف حضور داشتند این بیانات را نموده‌ام بدیختانه در تدقیق نکات مذکوره مجال اقدام نشده بعلاوه با اینکه استعفای وزراء سابق را قبول نکرده بودم از کار کناره نموده مرا از روز ورود دچار اشکال بزرگ بحران کابینه وزراء کردند و برای همین که این مذاکرات اسباب طول بحران و اختلال امور مملکت نشود لابد بدون انتظار مذاکرات، امروز در اینجا برای اداء مراسم قانونی حاضر شده‌ام.

مسئله مهم دیگر که باید بیان کنم این است چون می‌بینم اهالی چه در طهران و چه در ولایات انتظام تمام امور مملکت را از شخص من انتظار و توقع دارند علاوه بر اینکه این انتظارات هیچ دلیل و موقمی ندارد مخالف با قانون اساسی هم هست که اختیاری به سلطنت نداده است. لازم می‌دانم این اشتباه را رفع نمایم و البته اگر سکوت کنم نسبت اغفال به من داده خواهد شد و بعد اگر خدای نکرده انتظارات آنها حاصل نشود تصور خواهند کرد که در مصالح مملکت از طرف من غفلت شده و حال آنکه آن مصالح را قانون به من نسپرده حالا که برای اجرای مراسم قانونی حاضر شده‌ام لازم است اولاً بدانم که چه انتظار از من هست ثانیاً عرض کنم که من چه انتظاری از شما دارم تا شبهه برای احدی باقی نماند.

اما انتظاری که از من هست گویا مدلول قانون اساسی برای این مسئله کافی باشد. نمایندگان محترم بهتر از من می‌دانند و این توضیح فقط برای اطلاع عموم ملت است به موجب اصل (۱۶) وضع قوانین مملکتی حق مجلس شورای ملی یا مجلسین است و معلوم است قوانین تقریباً یعنی قواعدی که روابط افراد ملت را با يك دیگر و مناسبات آنها را با هیئت دولت مقرر می‌دارد. موافق اصل (۴۹) قوانینی که از مجلس گذشت باید به امضای سلطنت و به اجراء برسد یعنی به سلطنت حق توقیف یا رد آنها داده نشده است. مطابق اصل (۴۴) وزراء مسئول مجلس هستند. برحسب اصل (۶۷) وزراء با اظهار عدم اعتماد مجلس حتماً معزول می‌شوند.

این اصول را که در نظر بگیریم خواهیم دید که هرچند برحسب ظاهر قانون تعیین رئیس‌الوزراء از حقوق سلطنت است ولی نظر به اینکه مسئولیت وزراء به مجلس است و با عدم اعتماد اکثریت معزول می‌شوند برای احتراز از عدم اعتماد مجلس و احتراز از ظهور بحرانهای متواتر که اسباب اختلال امور مملکت می‌شود در تمام ممالک مشروطه از رسومات و عادات جاریه است که سلطنت مشروطه قبلاً نظر اکثریت مجلس

را در اعتماد به رئیس‌الوزراء به توسط رئیس مجلس استنباط نموده بعد از تحصیل اطمینان رسماً او را معین و معرفی می‌نمایند. اختیار انتخاب وزراء دیگر نیز به مسئولیت خاص رئیس‌الوزراء است که هرکس را با خود موافق و متحد‌المسئله بداند معرفی نماید.

پس از این استدلالات قانون اساسی بخوبی واضح می‌شود که قوه مقننه و قوه مجریه که با هم قدرت مملکت را تشکیل می‌دهند هر دو از اختیار سلطنت خارجند. قوه قضائیه هم که بطریق اولی مربوط به سلطنت نیست. بنابراین تمام اختیار و مسئولیت امور مملکتی معناً و صورتاً با مجلس شورای ملی یا مجلسین و هیئت وزراء است فقط آنچه برای سلطنت باقی می‌ماند اظهار رأی در کلیات مصالح مملکت آن‌هم نه بطور حکم بلکه بطور صلاح‌اندیشی و هیئت وزراء برحسب مسئولیتی که به مجلس دارند در رد و قبول آن مختارند.

از طرف دیگر چون سلطنت نسبت به احزاب سیاسی باید یکلی بیطرف باشد این قاعده مسلم است که اظهار رأی نیز وقتی برای سلطنت میسر است که ضدیت و نقضتی مابین احزاب موجود نباشد و الا از ادای این وظیفه نیز بازخواهند ماند که مبدا در عقیده خود با احدی‌الحزبین طرفیت نماید بنابراین این حاجت اثبات نیست که همانطور که مسئولیتی برای سلطنت نیست ابدأ اختیاری هم قانون اساسی به او نداده من هم که قوانین اساسی را فوق‌العاده محترم می‌شمارم مقصودم از این بیانات اعتراض و تحصیل مزید اختیار نیست فرضاً اگر مجلس شورای ملی در موقعی مزید اختیار دولت را لازم بداند و البته این قبیل مواقع در پیش هست باید آن اختیار را به هیئت وزراء بدهد که مسئول مجلس هستند.

بعد از این مقدمات پوشیده نخواهد ماند عبارات قسم‌نامه که در قانون اساسی مندرج است با عدم اختیاری که برای سلطنت ثابت شد موافقت نمی‌کند. کسی [که] ملتفت این نکات باشد البته عبارات قسم را به این نیت به زبان جاری می‌نماید گنه شخصاً بطوری که بر تمام افراد ملت فرض است بقدر وسع و طاقت خود در مدلول آن جد و جهد نماید و با همین نیت است که این قسم را به زبان جاری خواهم نمود و در هر حال با تمام قوای خود در راه خدمت به وطن و دولت و ملت و تقویت اساس مشروطیت کوشش خواهم داشت و اینکه بعضی عبارات قسم‌نامه با عدم اختیار سلطنت متناسب نیست محل اعتراض نخواهد بود زیرا که هیچ قانونی را جز قوانین آسمانی ولو لازم‌الاطاعه هم باشد بی‌نقص نمی‌توان تصور نمود و دلیل آن همان وجود مجلس شورای ملی است که وظیفه آن نه تنها وضع قوانین جدید بلکه تکمیل قوانین هم هست.

اما انتظارات من از این قرار است در صورتی که معلوم است تمام اختیار و مسئولیت امور مملکت معناً و صورتاً با مجلس وزراء است در حال حالیه مملکت که بر همه‌کس معلوم است و حاجت به اظهار نیست. متوقعم مجلس شورای ملی و هیئت وزراء فقط نظر خود را به مصالح حالیه مملکت دوخته با جد و جهد فوق‌العاده و همتی

بلند با موافقت و معاضدت خالصانه حقیقی با یکدیگر در اصلاح امور بکوشند و لازم نیست این فقره را خاطر نشان کنم که اگر پس از استقرار مشروطه ثانی با نداشتن مانع تاکنون به قدر انتظار و آرزوی ملت در آسایش و شادمانی قلوب نتیجه شایانی از زحمات همگی حاصل نشده به واسطه اختلافات و نقاضتهای بین الاحزاب والاشخاص بوده که آنها بر احدی پوشیده نیست. امیدوارم چنان که خوشبختانه علامات آن روز بروز واضح و آشکار می شود از این به بعد برخلاف ماسبق این اختلافات مبدل به وفاق و معاضدت برادرانه شود و امور صورت اصلاح پذیرفته و در حصول مقاصد ملت عایقی باقی نماند و افراد ملت از نعمت آسایش و سعادت و ترقیاتی که برای ملل متمدنه در تحت حکومت مشروطه و یمن آزادی حقیقی حاصل است بهره مند شوند.

اما انتظار من از سایر طبقات اول از اشخاصی است که می توانند مصدر خدمات دولتی شوند و متأسفانه از کار کناره جویی می کنند، چنان که بر همه کس معلوم است قبل از زمان مشروطیت اشخاصی باشوق و ولع برای تحصیل مشاغل دولتی و امتیازات و اعتبارات صوری ماعی بودند و حالا از قبول خدمت احتراز می جویند و حال آن که امروز مملکت بیشتر به خدمت ابناء خود محتاج است و واقعاً خدمت امروز در عالم انسانیت افتخار حقیقی دارد.

اما انتظار از افراد ملت این است که باید بدانند مجلس مرکب از وکلایی است که خودشان انتخاب کرده اند و مجلس باید آینه افکار و مظهر احتیاجات آنها باشد و هیئت دولت نیز از روی قوانینی که وضع می شود در تحت نظارت خود مجلس متصدی امور می گردد بنا بر این اطاعت احکام دولت را باید با یک شعف و انقیاد قلبی بر خود فرض بدانند و قولا و عملا هر کس به قدر قوه خود مقوی اجرای اوامر دولت باشد و درست ملتفت شوند که در سابق ملت اسیر حکومت بوده و احکام جبراً بر آنها جاری می شد و در مشروطه حکومت منصوب به خود ملت است و باید بطیب خاطر موافق قانون مطیع احکام حکومت خود باشد و مخصوصاً کسانی را که قولا یا عملا مانع اجرای اوامر دولت می شوند دشمن ملت بشمارند. اگر هم عاصی در مملکت پیدا شود باید بدانند که امروز قوت دولت قوت تمام ملت است و در مقابل آن مقاومت نمی توان کرد.

در آخر کلام خود اظهار می دارم که تمام امیدواری و قوت روحانی من به همراهی و معاضدت همه شما در اصلاح امور مملکت است و به این امید خود را دلخوش می دارم. خلاف آن را فرض نمی کنم ولی برای این که حرفی گفته نشده نماند مجبورم که این نکته را هم بیان کنم: چنان که در یادداشت خود راجع به معنی احزاب سیاسی بیان کرده ام و در مجلس قرائت شده اگر خدای نکرده از اختلافاتی که تاکنون صورت نقاضت و دشمنی پیدا کرده بود مجدداً علامتی ظاهر شود و ببینم امور پیشرفت نمی کند یا خدا نکرده بر اختلال امور می افزاید به موجب همین قسم که یاد خواهم کرد ضمیر من بلکه ضمیر هر صاحب وجدانی حکم و تصدیق خواهد نمود که نباید در این مقام نشستہ شاهد همچو حال ناگواری باشم یقین است افراد ملت که صاحبان وجدان پاک

هستند این مطلب را قلباً تصدیق کرده در چنان موقعی که امیدوارم پیش نیاید با من همراه و هم عقیده بوده بر کناره‌جویی من خورده [= خرده] نخواهند گرفت زیرا که به تکلیف شرعی و عقلی خود و صلاح مملکت عمل کرده‌ام. و امیدوارم این جلب نظر به معایب امور مورد اعتراض احدی نشود زیرا که اطلاع بر نکات مهمه مملکتی در داخله لازم و اسباب خوشوقتی است که از افراد پرده‌پوشی نشده در خارجه هم که عقلاء هستند هر قدر ببینند به معایب امور ملتفت هستیم بیشتر امیدوار خواهند بود که در صدد اصلاحات خواهیم برآمد و بالعکس اگر پرده‌پوشی کنیم تعجب خواهند داشت که چگونه با قبول حکومت ملی امور را از ملت مکتوم می‌داریم.

این موقع را مغتنم شمرده نکته مهمی را که مستلزم صلاح عموم و وسیله حصول تمام آمال ملت است مرکوز اذهان و قلوب می‌دارم. در مملکت مشروطه سعادت ملت بدست خودش است و کلید این سعادت حق انتخاب وکیل است که با شرایط قانونی به ملت داده شده باید همه افراد ملت بدانند وضع قوانینی که اسباب آسایش و نظم و معاش و سعادتست و نیز نظارت اجرای آن قوانین بدست همان وکلایی است که باید خود ملت در موقع انتخاب تعیین کنند. پس اگر فرضاً امری برخلاف آرزوی ملت جاری شود تقصیر و ملامت آن بر افراد ملت واقع خواهد شد که چرا در موقع انتخاب حاضر نشده یا در انتخاب وکیل دقت نکرده‌اند و علاج بالانحصار این است که دارندگان حق انتخاب بی‌مسامحه و بالاتفاق در موقع تعیین وکلاء حاضر شده اشخاصی را که قبل از وقت بعد از مراقبت و دقت تمام موافق میل و مذاق خود در نظر گرفته و مطمئن هستند که آن اشخاص صفت دانش و امانت دارند و می‌توانند نماینده افکار و احتیاجات و مصالح ملت واقع شوند برای وکالت خود انتخاب نمایند. در این صورت قطع حاصل است که مجلس شورای ملی آینده و مظهر حقیقی افکار و احتیاجات و مصالح ملت واقع شده امری برخلاف آرزوی ملت جاری نخواهد شد و من در خاتمه این نصایح خیرخواهانه خود هموطنان را از حالا که قریب شش‌ماه به موقع انتخاب جدید مانده به این نکته دعوت می‌نمایم که تا موقع انتخاب از حالا مهیای حسن انتخاب بوده و بلاشبیه بدانند که از دارندگان شرایط انتخاب هر کس در دادن رأی و ادای وظیفه خود و دقت در صلاحیت اشخاص غفلت نماید نه تنها حق و سعادت خود را ابطال کرده بلکه به مصالح عموم و حقیقتاً به سعادت افراد دیگر که هموطنان او هستند صدمه و خلل وارد آورده است.

ابوالقاسم

بعد از این بیاناتی که لازم بود به اطلاع ملت برسانم به همین عقاید و شرایط و نیات قلبی که توضیح شد اقدام به اجرای مراسم قانون کرده و از خداوند توفیق می‌خواهم و هم از تأییدات غیبی برای سعادت و ترقی این ملت استمداد می‌جویم:

من خداوند قادر متعال را گواه گرفته به کلام الله مجید و به آنچه نزد خدا محترم

(۱) اصل: بیش نیاید. - م.

(۲) اصل: انتخاب حق انتخاب. - م.

است قسم یاد می‌کنم تمام هم خود را مصروف حفظ استقلال ایران نموده حدود مملکت و حقوق ملت را محفوظ و محروس بدارم قانون اساسی مشروطیت ایران را نگهبان و بر طبق آن و قوانین مقررہ سلطنت نمایم. و در ترویج مذهب جعفری اثنی‌عشری سعی و کوشش نمایم و در تمام افعال و اعمال خداوند عز شأنه را حاضر و ناظر دانسته منظوری جز سعادت و عظمت دولت و ملت ایران نداشته باشم و از خداوند متعال در خدمت به ترقی ایران توفیق می‌طلبم و از ارواح طیبہ اولیای اسلام استمداد می‌کنم.

ملفوف نمره ۷۰

نطق نایب‌السلطنه در مجلس در چهارم مارس ۱۹۱۱ [۱۳ اسفند ۱۲۸۹؛ ۲ ع ۱-۱۳۲۹]

پس از بیان اینکه مخصوصاً تقاضا نموده که آمدنش به مجلس بدون تشریفات باشد نایب‌السلطنه مفصلاً علت تأخیر آمدن خود را به ایران شرح داده اظهار داشت که انتخاب او بطور صحت بعمل نیامده و در این کار عجله شده است. و اگرچه در موقع افتتاح مجلس حالیه نیابت سلطنت به او تکلیف شده و او رد نموده بود در این موقع بهیچوجه از مشارالیه استعلام نشده که آیا قبول این خدمت را می‌کند و یا شرایطی دارد یا نه تلگرافاتش در این خصوص مجهول و تحقیقات وی در اینکه انتخاب او چگونه بعمل آمده بلاجواب مانده و نیز اظهار داشت که انتخاب نایب‌السلطنه نباید متنازع‌فیه مابین پارٹیهای سیاسی واقع شود زیرا این مقام مقام بی‌طرفی است و باید همه احزاب بی‌طرفی او را محترم بشمارند مع‌هذا انتخاب او از راه پارٹی‌گری بعمل آمده.

پس از آنکه نایب‌السلطنه در این مبحث بحث زیاد کرد عقیده خود را اظهار داشت که طریق انتخاب او نباید سرمشق قرار داده شود و در آتیہ باید برای ترتیب انتخاب نایب‌السلطنه قوانینی وضع شود. بالاخره بیان نمود که چون تلگرافاتش بلاجواب مانده بود با وجود عدم میل مصمم شد که به ایران آمده در این خصوص شخصاً با اشخاصی که مرجعیت دارند مذاکره نماید و ضمناً در ایران و در مطبوعات اروپا تأخیر مسافرت مشارالیه را بر ترس و بیم حمل نمودند و بعلاوه وقتی که در اروپا بود مکاتبات تهدیدآمیز به مشارالیه می‌رسیده و اینک مایل است اظهار نماید نه بیم و نه تردید هیچیک سبب تأخیر مسافرت مشارالیه نبوده علت چنانکه قبلاً اظهار داشته‌اند این بوده که هرچند بسمت نیابت سلطنت انتخاب شده بودند کابینه به هیچیک از سؤالات او جواب نداده.

با وجود اینها لازم می‌داند اظهار نماید تلگرافات شخصی دوستان او در کابینه یا از نمایندگان و تلگرافی که تمام نمایندگان امضاء کرده‌اند از طرف دیگر جبران این

(۱) اصل: عز و شأنه . - م.

(۲) از آخر مطلب جمله «چهارم مارس ۱۹۱۱» حذف شد. - م.

قصور نسبت به شخص او نموده است. به محض ورود طهران رئیس‌الوزراء استعفاء داده و مشارالیه را دچار بحران کابینه نموده است.

برای اینکه جلوگیری از بی‌ترتیبی اوضاع و اختلال امور شده باشد به مجلس آمده قسم یاد نماید. قبلاً لازم می‌شمارد ذکر از عقاید عامه که در طهران و ولایات ظاهر شده بنماید و آن این که انتظار دارند او بشخصه همه کارها را اصلاح کند و این عقیده بکلی بر خطا و برخلاف قانون اساسی است که به سلطنت هیچ اقتداری نداده است.

او میل دارد این اشتباه را در اذهان رفع نماید زیرا ابدأ نمی‌خواهد در صورتی که انتظارات اهالی انجام نشود مورد ملامت واقع گردد.

پس از آن نایب‌السلطنه در آنچه تصور می‌نمود که از او باید منتظر باشند بحث کرده و گفت از آنچه که از مجلس و اهالی انتظار دارد بیان می‌نماید و چنین اظهار داشت در خصوص انتظارات شما از من گمان می‌کنم مدلول قوانین اساسی برای این مسئله کافی باشد. آقایان نمایندگان این مسئله را بهتر از من می‌دانند و توضیحات من برای اطلاع عموم ملت است.

موافق ماده دوازدهم وضع قوانین از وظایف مجلس یا مجلسین است. سلطنت باید آن قوانین را امضاء نماید و سلطنت قدرت اصلاح یا رد آنها را ندارد. موافق ماده چهل و چهارم وزراء در مقابل مجلس مسئولند و مدلول ماده شصت و هفتم امر می‌کند که هرگاه مجلس عدم اعتماد خود را نسبت به وزراء اظهار کرد باید استعفاء بدهند. هرگاه این قوانین را بدقت ملاحظه نماییم خواهیم دید که هرچند صورتاً انتخاب رئیس‌الوزراء با سلطنت است مع‌هذا به ملاحظه اینکه وزراء مسئول مجلس هستند و در صورت عدم اعتماد اکثریت معزول و منفصل می‌شوند در تمام ممالک مشروطه قاعده این است که برای جلوگیری از تزلزل یا بحران دائمی کابینه بدو سلطنت به توسط رئیس مجلس نمایندگان نظریات اکثریت را استنباط کرده بعد رئیس‌الوزراء را تعیین می‌نمایند - او هم در انتخاب اعضای کابینه خود آزاد و مختار است و طبعاً اعضای کابینه باید اشخاصی باشند که هم مسلک و هم عقیده پلتیکی خود رئیس‌الوزراء باشند. علی‌هذا بخوبی واضح است که قوای مجریه و مقننه هر دو مستقل و از اختیار و میل سلطنت خارج هستند. در این صورت مسلم است که تمام قدرت و مسئولیت از پیشرفت امور دولت با مجلس یا مجلسین و هیئت وزراء است.

چیزی که بزای سلطنت باقی می‌ماند اظهار عقیده در کلیات مصالح مملکت آن هم فقط به طریق غیررسمی و صلاح‌اندیشی و نظر به مسئولیتی که هیئت وزراء در مجلس دارند در قبول یا رد اظهاراتی که از طرف سلطنت می‌شود آزاد هستند.

اشعار این ملاحظات از طرف من نباید حمل بر اعتراض یا تقاضای اختیار فوق‌العاده بشود.

هرگاه در بعضی مواقع مجلس دادن اختیارات فوق‌العاده را به دولت لازم بداند

چنانکه وقوع این قبیل مواقع محسوس است، باید آن اختیارات فوق العاده را به هیئت وزراء که مسئول این مجلس هستند بدهد.

بعد از این شرحی که داده شد بر همه واضح خواهد بود که قسمی که در قانون اساسی ذکر شده با اختیارات محدوده سلطنت موافق نیست و یقین است هر کس از این مسائل مستحضر است باید به این نیت قسم یاد نماید و من هم به همین نیت قسم یاد می‌نمایم که با تمام قوا به مملکت و دولت و ملت خود خدمت نموده در تقویت اساس مشروطیت بکوشم.

پس از آن نایب السلطنه جداً مجلس و کابینه را دعوت نمود که عطف توجه بسوی امور جاریه نموده و صمیمانه همت به پیشرفت امور مهمه گماشته و با موافقت تامه با یکدیگر به اصلاحات فوق العاده که طرف حاجت است بکوشند و شاید زائد است اظهار نماید که در صورتی که موانع عمده از بین برداشته شده و شکل حکومت پارلمانی موافق معمول و انتظار موفقیت حاصل نکرده این عدم موفقیت بواسطه نزاعها و زد و خوردهای مشئوم پارتیها و اشخاصی بوده است که زائد از حد موجب ملالت و تأسف مشارالیه است. جداً اظهار امیدواری می‌نمود در آتیه این نزاعها خاتمه پذیرفته برطرف شود و سازش تام و موافقت برادرانه قایم مقام آن خواهد بود فقط به این وسائل است که بتوان مثل سایر ممالک پارلمانی که بقوائد آزادی و ترقی نائل اند به مقصود رسید.

نایب السلطنه که در خاتمه یا حدت و جدیت فوق العاده صحبت می‌کرد مطالب را مفصلاً اخطار نموده هرگاه آثار اغراض سابقه بروز نماید و چنانچه ببینم امور پیشرفت ننماید و برخلاف بر اشکالات امور بیفزاید به همین قسمی که حالا یاد می‌نمایم که وجدان من بمن حکم خواهد نمود و ضمیر هر صاف وجدانی با من همراه خواهد بود که باید مقام نیابت سلطنت را ترك نموده ناظر به وضع امور ناگوار نباشم و یقین دارم هر يك از افراد ملت این مطلب را قلباً تصدیق کرده در چنان موقعی که امیدارم پیش نیاید بر کناره جوئی من حیرت نکنند و خورده [= خرده] نگیرند زیرا هم به ملاحظه تکلیف و وظیفه شرعی و عقلی خود و هم به صلاحیت مملکت عمل کرده‌ام و امیدوارم باین طریق که توجه شما را به معایب امور جلب نموده‌ام مورد اعتراض احدی نشود زیرا که بر عموم اهالی اطلاع بر نکات مهمه داخله لازم و هیچ چیز نباید بر آنها پوشیده باشد و در خارج هم که ببینند ماها بر قصور خودمان آگاه و در صدد اصلاح آن هستیم مایه امیدواری آنها خواهد شد.

پس از آن نایب السلطنه قسمی را که در قانون اساسی درج شده یاد نموده قرآن را بوسید.

بعد از آن به مجلس اطلاع داد که برحسب میل اکثریت و کلاء سپهدار اعظم را به مقام ریاست وزراء منصوب نموده و مشارالیه مشغول تشکیل کابینه است و در همین دو سه روز پروگرام کابینه خود را به مجلس پیشنهاد خواهد نمود و به انجام امور مملکت خواهد پرداخت.

نمره - ۷۱

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد کری (واصله ۱۰ آوریل)
 از طهران مورخه ۹ مارس ۱۹۱۱ [۱۸ اسفند ۱۲۸۹؛ ۷ ع ۱-۱۳۲۹]
 راجع به مراسله بیست و چهارم فوریه من در خصوص پیشرفت اقداماتی که بجهت
 اعاده نظم راههای جنوبی شده افتخار دارم سواد مراسله کفیل قنصلگری شیراز را
 که اطلاعات شامله آن چندان اطمینان بخش نیست لذا ارسال دارم.
 این مراسله مشعر بر فلاکت حال سربازان ساخلوی شیراز بواسطه نرسیدن حقوقشان
 است.

مستر اسمارت از ورود اضافه قشونی که مطابق پروگرام دولت ایران به شیراز
 اعزام شده اند نگران است و مخاطراتی را که ممکن است يك همچو جمعیتی از الواطن
 در صورتی که ترتیب صحیحی در ایصال حقوقشان اعم از اینکه کم یا زیاد باشد
 داده نشود تولید کند خاطر نشان می نماید.

فوری مدلول مراسله مزبوره را خاطر نشان وزیر امور خارجه کردم که دولت ایران
 از مسامحه در ادای این وظیفه اساسی خود البته دچار مخاطرات و اشکالات زیاد خواهد
 شد.

محتشم السلطنه اظهار داشت که سربازان رفورم حقوق خودشان را پیشکی تا آخر
 ماه فوریه دریافت داشته اند مع هذا وعده داده در این باب با وزیر جنگ صحبت نماید
 مستر اسمارت از وضع ناگوار عدم امنیت راه شیراز و اصفهان شرحی راپورت
 داده اظهار میدارد که نمی تواند جدا بگوید که دولت ایران تا اوایل ماه فوریه
 اقدامات مخصوصی که متضمن دوام امنیت راه تجارتي جنوب باشد نکرده و ایز
 اظهارات مشارالیه را تلگرافات اخیره مستر ناکس که بجای مستر اسمارت قنصل
 شیراز شده تأیید می نماید.

از زمان سرقتهایی که راپورت آنها در ضمن مراسلات بیست و دوم فوریه به عرض
 رسیده در همان تاریخ دو فقره سرقت مهم دیگر (که راپورت آنها در ضمن تلگرام
 مورخه ۲۸ فوریه عرض شد) در شمال شیراز واقع گردید. در یکی از آن سرقتها که
 در دوازده میلی شهر شیراز دست داده دو بیست نفر شتر را برده اند و در ضمن اموال
 مسروقه ده عدل مال التجاره متعلق به کمپانی زیگلر بوده است. مستر ناکس کفیل
 قنصلگری اندیشه دارد که در این سرقت سایر دارالتجاره های انگلیس نیز خیلی
 متضرر شده اند.

یکی از غلامهای تلگرافخانه [که] ملزومات تلگرافخانه را حمل می کرده هرچه داشته
 برده اند. عده سارقین قریب به چهارصد نفر تخمین شده و کاروان مزبور یکصد و
 پنجاه تفنگچی همراه داشته.

دو سرقت دیگر که در شمال اقصی واقع شده چهار بار را برده اند که یکی از
 آنها متعلق به مفتش تلگرافخانه ده بید و سه بار دیگر مال کمپانی زیگلر است.
 تلگرافات اخیر شیراز نیز مشعر بر سرقتهای جزئی و عدم جرأت قوافل از تجاوز

حدود شهر است.

قنصل جنرال دولت اعلیٰحضرتی در اصفهان نیز راپرت می‌دهد که نظر باین دزدیها که واقع شده راه بین شیراز و اصفهان هم ابدأ قابل استفاده تجارتنی نیست. از قرار معلوم قوام‌الملک نایب‌الحکومه شیراز به نظام‌السلطنه تلگراف کرده که خیال داشته است برای دستگیری سارقین قوه منظمی بفرستد ولی مأمورین مالیه از دادن مخارج لازمه جهت حرکت اردو امتناع جسته‌اند و نظام‌السلطنه پنج شش روز جواب را به تأخیر انداخته و بالاخره به خواستن صورت تخمین مخارج اکتفاء کرده است.

از قرار معلوم نظام‌السلطنه در اول مارس وارد کازرون شده و خیال داشته که هشت الی ده روز در آنجا توقف نماید و به این ترتیب تا قبل از اواسط ماه وارد شیراز نخواهد شد. از زمانی که این راپورتهای تلگرافی رسیده لحظه‌ای خودداری نکرده هم به وزیر امور خارجه و هم به سپهدار رئیس‌الوزراء و وزیر جنگ لزوم فوق‌العاده فراهم آوردن وسائل ممکنه تسهیل اعزام اردوئی به جهت تنبیه سارقین و استرداد اموال مسروقه و فرستادن پول حقوق قشون و رساندن ذخیره تأکید کرده و گفته‌ام لازم است به نظام‌السلطنه دستورالعمل بدهند که در ورود خود به شیراز هر قدر ممکن است تعجیل نماید و نیز خاطر نشان کرده‌ام که نظام‌السلطنه باید بداند که هر روزی که من غیر لزوم تأخیر نماید از فرصتی که شاید تا یک درجه در برقراری نظم و در موقع برای جلوگیری بی‌نظمی مترصد در بهار در هنگام حرکت ایلات دارد بکاهد. دولت ایران مرا مطمئن کرده است که موافق همین مضمون تعلیمات تلگرافی به فرمانفرمای جدید فارس داده شده و در خصوص پول مبلغ سی هزار تومان به شیراز ارسال گردیده. این مبلغ نسبت به یکصد و بیست هزار تومانی که بانک شاهنشاهی اخیراً به عنوان مساعده داده خیلی کم است و رئیس بانک نمی‌تواند تحقیقاً ارسال تنخواهی را به شیراز تصدیق نماید.

در خصوص شعبه‌های دیگر شاهراه جنوبی کلنل کوکس [کاکس] در ششم شهر جاری راپرت داده که راه بین بوشهر و شیراز قابل عبور و مرور بوده ولی امنیت از سرقتمها را بایستی از زیادتى برف که هنوز راهها را گرفته و توقف فرمانفرمای جدید فارس در بین راه دانست.

شعبه بین اصفهان و طهران علی‌الظاهر بدون مستحفظ و در حال اغتشاش و مخاطره است. دو نفر انگلیسی «مستر کی» وکیل سابق تجارتخانه ویکسن و «مسیو اسپیک» که به سمت طهران مسافرت می‌کردند در هفته گذشته در بیست و چهار میلی شمال اصفهان نزدیک موقعی که چند هفته قبل برای مسیو دالتون یکی از اعضاء بانک شاهنشاهی همین‌طور اتفاق افتاده توقیف و بیشتر آنچه داشته‌اند برده‌اند. ممکن است بعلاوه اظهار شود که جنرال مالتا به اصفهان وارد شده و باز در آنجا بواسطه نبودن مستحفظ کافی که مشارالیه را بشیراز برساند معطل است.

امضاء بارکلی

نمره ۱۷۱

مکتوب مستر اسنارت کفیل قنسولگری به سر جرج بارکلی از شیراز مورخه بیست و هفتم ژانویه ۱۹۱۱ [۷ بهمن ۱۲۸۹؛ ۲۵ محرم ۱۳۲۹]

آقا

لزوماً وضع سربازهای ساخلویی شیراز و خطراتی که محتوی زیاد شدن عده آنهاست به اطلاع شما می‌رسانم.

فعلاً در شیراز تقریباً دو هزار و سیصد نفر پیاده نظام موجود و به واسطه نرسیدن حقوقشان در یک حالت رقت‌آمیزی هستند و برای آنکه از گرسنگی نمیرند به‌گدایی و دزدی و قطع اشجار اطراف شهر بجهت هیزم مجبورند چنانچه وقتی یک محله شهر را تماماً چاپیدند.

عمل قطع کردن اشجار مایه هیجان اهالی شده و بنظر یأس به ترقی آتیۀ طراوت و نزهت این ایالت که باعتقاد خودشان یکی از قطعات باصفا و نزهت ایران است در صورتی که اشجار اطراف آن که مایه قشنگی آن است قطع شود می‌نگرند و بعلاوه اشجار را برای سرسایه و حفظ از آفتاب سوزنده تابستان شیراز لازم می‌دانند.

مأمورین محلیه در جلوگیری سربازها اقدام غیرقابلی نموده و البته بدیهی است با یکصد نفر قزاق و چند نفر سوار شهری جلوگیری و حکمرانی بر دو هزار و سیصد نفر سرباز گرسنه غیرممکن است.

تفصیل فوق شرح بی‌اغراقی است از وضع و نتیجه وجود سربازهای ساخلویی در شیراز و بعلاوه این مطلب را هم باید در نظر داشت که قلت خسارت‌شان تا یک‌درجه‌ای بواسطه ریاست نصرالدوله بر آنهاست زیرا حتی اعداء عدا نمی‌توانسته آن جوان را به عدم سخاوت او متهم نمایند.

در اوایل ریاستش مبلغ بیست و پنج هزار تومان برای نگاهداری سربازهایی که به او سپرده شده بود از جیب خودش داد. احتمال نمی‌رود هیچ رئیس کلی چنین فداکاری بنماید.

کراراً اندیشه خودم را در این خصوص به حکومت محلیه اظهار داشته پیشنهاد کرده‌ام که قسمتی از آن سربازهای بی‌فایده موزی را مرخص نمایند. در جواب می‌گویند دولت مرکزی قبول نمی‌کند.

از قراری که ملتفت شده‌ام دولت ایران درصدد است که عده زیادی قشون که اغلب آنها همان پیاده‌نظامهای عادی فوجها هستند به فارس بفرستند.

من بالتمامه با نظریات اشخاصی که می‌گویند سرباز بی‌فایده محض است همراه نیستم زیرا عده کمی از سرباز به عقیده من در قشونی که بیشتر آنها سواره باشند فقط جهت شالوده‌بندی اردوکشی مفید است. در بعضی اوقات وجود سرباز برای الزام مذنبین بین ایلات سرکش و غیره فایده دارد که بدانند آن قشون از طرف

دولت است. لہذا بجهت جمع‌آوری قشون سرباز حکم گلوله برقی دارد. سرباز از برای آرام کردن اهالی ترسو که گاه‌گاهی اسباب زحمت می‌شوند مفید است. با وجود عده موجود سرباز ساخلوی در شیراز برای این‌گونه مقاصد زیاد است و از زیاد شدن عده آنها که در شیراز به چهار هزار نفر می‌رسد اندیشه دارم.

قوام‌الملک در جواب سؤال من می‌گوید گمان نمی‌کند دولت ایران چنین عده زیادی از قشون را بدون تمهیه و ترتیب صحیحی از برای حقوقشان به فارس بفرستند. ای کاش می‌توانستم با این نیک‌بینی شرکت نمایم و شخصاً پیش‌بینی می‌کنم که تمام آن چهار هزار نفر از اینکه گاه‌گاهی جزئی از اقساط پرافتاده حقوقشان برسد کمافی‌السابق دست به دهن، گرسنه و گدا خواهند خوانند ماند.

می‌توان گفت سابقاً هم حقوق قشون به همین بدی می‌رسیده ولی این‌گونه اثرات و بروزات بد را نداشته.

حکومت محلیه بر این است که اصلاح تازه نظامی در ماده سرباز نتیجه برعکس بخشیده بلکه مایه خرابی تربیت آنها شده زیرا در سابق جیره‌شان را از حکومت مرتباً و خانواری‌شان را از دهاتشان می‌گرفتند و چند تومان مواجب سالیانه غیرکافی که داشتند ندرتاً به آنها می‌رسید ولی حکومت حالیه جیره را قطع و خانواری را برای خودش ضبط کرده و در مقابل سربازی روزی یک هزار دینار معین نموده و اهالی دهات هم که فهمیدند خانواری مزبور به کسانشان که مستخدم نظامی هستند نمی‌رسد و حکومت هم نمی‌تواند آنها برای خزانه وصول نماید از دادن خانه‌واری پکلی سر پیچیده‌اند. بالاخره نتیجه این شده که سرباز بیچاره جز نصفه‌ای و نیمه‌ای از اقساط پرافتاده حقوقشان که گاه‌گاهی برسد دیگر چیزی که بر آن زندگی نمایند ندارند.

با تمام ایرانی‌هایی که در این خصوص صحبت کرده‌ام همگی بالاتفاق بر این هستند که از برای دولت ایران بهتر است که یک هزار قشون صحیح را مرتب کرده آذوقه و اسلحه و لباس و حقوق کافی منظم بدهد تا اینکه مبلغ گزافی خرج قشون زیاد بیفایده نماید.

شاید دولت ایران به مداومت این‌گونه تدابیر در فرستادن این همه قشون بی‌فایده بدون حقوق به فارس جهت و ملاحظاتی داشته باشد. مقصود این است که اطلاعاً عرض می‌کنم که جمع‌آوری این جمعیت در شیراز بدون پرداختن حقوق مرتب به آنها احتمال خطر و زحمت دارد لہذا اگر مصلحت بدانید در طهران به اولیای امور که مسئول این‌گونه امور هستند از خطرات محتمله اخطار فرمایند که هرگاه در آتیه اتفاقی بیفتد نتوانند بگویند اطلاع نداشتیم.

امضاء

اسمات

نمره - ۷۲

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دهم آوریل)
از طهران مورخه ۲۰ مارس ۱۹۱۱ [۲۹ اسفند ۱۲۸۹؛ ۱۸ ع ۱ - ۱۳۲۹]
آقا

در یازدهم شهر جاری تلگرافاً [= تلگرافی] اطلاع دادم که سپهدار به تشکیل کابینه جدیده موفق گردید. اشخاص و ترکیب کابینه و شغل وزراء را در ورقه جداگانه راپرت داده‌ام.

سپهدار در یازدهم شهر جاری قبل از آنکه وزراء را به مجلس معرفی نماید خطاب‌های راجع به اغتشاش و عدم انتظام امور در اوقات قبل از افتتاح مجلس قرائت نموده گفت مملکت به قدری مغشوش و پایتخت ناامن بود که روز روشن مردم را می‌کشند. دوایر دولتی بکلی غیرمرتب و وزراء به ملاحظه تعرضات روزنامجات که باعث هیجان خلق می‌شدند و حکومت هم قوه جلوگیری نداشت نمی‌توانستند به قوه عملیه رفتار نمایند و به انتظام ادارات و امور مملکت پردازند. لهذا چیزی که فعلاً لازم است دادن قوه و اختیارات کافیه به کابینه و عدم مداخلات مجلس در قوای مجریه [است]. ریاست را قبول کرده لیکن می‌خواهد بداند چه اقتداری به او داده می‌شود که با وضع مذکوره از عهده انجام امور محوله بر آید زیرا بدون داشتن اختیار و اقتدار لازمه نمی‌تواند در خدمت به مملکت خود اقدام نماید.

کابینه در پروگرامی که به مجلس پیشنهاد کرده اختیارات تامه مخصوصاً تقاضا نموده. خلاصه پروگرام را که «مستر چرچیل» یادداشت کرده لفاً ارسال می‌دارد. پروگرام مزبور در شانزدهم شهر جاری در مجلس مطرح مذاکره و پس از مذاکرات بین‌الفرق بالاخره به اکثریت آراء تصویب شد. چهل و هفت نفر رأی دادند هتده نفر مخالفت و سی نفر موافقت کردند و نه نفر غایب بودند. این مسئله قابل دقت است ببینم کابینه در این اختیارات نامحدود که به آن داده شده چه استفاده خواهد کرد.

اظهارات و میل کابینه در دوام روابط دوستی با دول متحابه و امتداد قرضه با بانک شاهنشاهی رضایت‌بخش است. اکثر مواد این پروگرام سابقاً جزو پروگرام وزراء پیش‌نهاد شده بود ولی امید است کابینه حالیه بهتر از کابینه سابق به انجام و اصلاح امور منظوره موفق گردد زیرا این کابینه [با رأی] اکثریت تام تشکیل شده. لهذا بیش از کابینه مستوفی‌الممالک که زیادی از بیست نفر حامی در مجلس نداشت طرف میل خواهد بود.

امضاء بارکلی

ملفوف در نمره ۷۲

پروگرام سپهدار روز یازدهم مارچ ۱۹۱۱ [۲۰ اسفند ۱۲۸۹؛ ۹ ع ۱ - ۱۳۲۹]
پیشنهاد مجلس شد.

مقدمه پروگرام مزبور می‌گوید که حالت حالیه امور محتاج به اصلاح کامل است و از برای انجام این مقصد لازم است که به اولیای امور اختیار و اقتدار بیشتر داده شود. پروگرام مزبور مطالب مفصله ذیل را متعرض و آنها را از جمله مسائل مهمه اساسیه که محتاج به توجه و دقت نظر فوری است می‌شمارد:

(۱) برای رفع فتنه و ترور که برخلاف قانون مشروطیت و مانع از پیشرفت کار دولت و موجب خطر مملکت است اقتدار و اختیار تامه لازم.

(۲) مجازات مقصرین پلتیکی و غیره واجب.

(۳) ترقی دواير دولتی و انتظام مستخدمین لشگری و کشوری لازم.

(۴) اجراء قوانین مطبوعات لازم. در این خصوص هرگاه رجوع به ماده قانون آزادی مطبوعات شود معلوم می‌گردد که صریحاً تأکید شده که تعرض و بدگویی را باید قانوناً متعرض شد. البته از برای اجراء آن اقتدار و اختیار تامه برای کابینه لازم. از وکلاء سؤال می‌شود هرگاه این پروگرام را کابینه به آنها پیشنهاد کند مواد فوق را تصویب می‌نمایند یا خیر و همینکه خطری برای مملکت ملاحظه شود کابینه منتظر و متوقع مساعدت تامه از مجلس است و هرگاه مساعدت کابینه نبیند یا کمال میل استعفاء خواهد داد.

مواد پروگرام

اول) ترقی و پیشرفت امنیت عمومی.

دویم) تشکیل قشون سیاره و ساخلوئی در نقاط معینه موافق یادداشت و بودجه‌ای که به مجلس پیشنهاد شده.

سوم) حفظ روابط دوستی با دول متحابه.

چهارم) امتداد مذاکره قرضه‌ای که کابینه قبول نموده و به مجلس پیشنهاد و کمیته مالیه هم آن را تصویب کرده.

پنجم) پیشنهاد يك بودجه عمومی.

ششم) اصلاح مالیه به معاونت مستشارهای خارجه.

هفتم) مراجعه و تغییر مالیات نمك برای رفع اشکالاتی که از تعیین آن بجهت دولت و ملت روی داده.

هشتم) تشکیل يك کمیته مخصوص برای وضع کردن پاره‌ای قوانین موقتی برای اموری که تاکنون قانون آنها نوشته نشده و نمی‌شود صبر کرد از مجاری لازمه بعد قانون آن نوشته شود و این قوانین موقتی فقط محتاج به تصویب کمیته مجلس و اجازه کابینه و امضاء نایب‌السلطنه است.

نهم) اصلاح اداره قضائیه.

دهم) اصلاح مدارس موجوده ابتدائیه و متوسط و تا يك درجه که ممکن شود اجراء يك پروگرام مرتب بجهت تمام مدارس و تأسیس يك مدرسه عالی در طهران برای تعلیم معلمین مطابق پیشنهادی که عنقریب خواهد شد.

یازدهم) ترقی تجارت،
دوازدهم) ترقی قوانین بلدییه.

نمبره - ۷۳

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دهم آوریل)
از طهران مورخه بیست و یکم مارچ ۱۹۱۱ [۳۰ اسفند ۱۲۸۹؛ ۱۹ ع ۱ - ۱۳۲۹]
آقا
افتخار دارم عرض کنم که کابینه جدید که یازدهم شهر جاری معرفی شده از
قرار ذیل است:

رئیس‌الوزراء و وزیر جنگ	سپهدار اعظم
وزیر داخله	مستشارالدوله
وزیر عدلیه	مشیرالدوله
وزیر پست و تلگراف و تجارت	معاون‌الدوله
وزیر مالیه	ممتازالدوله
وزیر علوم	علاء‌السلطنه
وزیر امور خارجه	محتشم‌السلطنه

وزیر داخله و وزیر عدلیه و وزیر مالیه هر سه جزء مجلس بودند که به وزارت
انتخاب شدند. در مجلس در علم بحث خاصه مستشارالدوله و ممتازالدوله در علم نطق
قدرتی بخرج دادند. هر سه نفر آنها دارای سبک و عقاید جدیده و از تعلیم‌یافتگان
اروپ می‌باشند. فرانسه را حرق می‌زنند و می‌شود آنها را نماینده طبقه ژون‌پرسان
دانست. مع‌هذا نخواستند خود را داخل پارتی حسینقلی‌خان که مشروطه‌خواه
فوق‌العاده یا از قراری که بین مردم معروفند حزب دمکرات نمایند ولی معاون‌الدوله
و علاء‌السلطنه با حضرات مفصله فوق فرق دارند هر دو از طرف دولت‌ایران در اروپ
نماینده بوده‌اند. علاء‌السلطنه سالها در لندن و معاون‌الدوله چندی در بالکان بوده.

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دهم آوریل)
از طهران مورخه بیست و دوم ماه مارس ۱۹۱۱ [یکم فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۵ ع ۱ - ۱۳۲۹]

نمبره - ۷۴

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دهم آوریل)
از طهران مورخه بیست و دوم ماه مارس ۱۹۱۱ [یکم فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۵ ع ۱ - ۱۳۲۹]

آقا
ناصرالملک به تشکیل حزب اکثریت در مجلس موفق گردید و این مسئله در تاریخ
پارلمان ایران اولین دفعه است که دو حزب معین که هر یک با خود متحدند وجود

پیدا کرده زیرا غیر از حزب کوچک دموکرات سایر احزاب که بودند سابق به اطراف اشخاص معروف مهم از قبیل سردار اسعد و سپهدار و عین الدوله و فرمانفرما جمع بردند لیکن حالا اقدامات نایب السلطنه تا یک درجه یک حزب عمده ای که طرفدار کابینه حالیه اند تشکیل داده. البته خالی از تماشا نیست ببینم این اکثریت تا کی با هم اتفاق خواهند داشت.

باید گفت از قوه حزب ضعیف دموکرات به واسطه از میان رفتن جمعی از اشخاص مهم آنها از قبیل کشته شدن صنیع الدوله، اروپا رفتن تقی زاده، خارج شدن حسینقلی خان و اسدالله میرزا برای جزء شدن در کابینه مستوفی الممالک در ماه ژوئیه که هنوز دوباره انتخاب نشده اند بسیار کاسته است.

بارکلی

www.adabestanekave.com

نمره - ۷۵

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دهم آوریل)
از طهران مورخه بیست و سوم مارس ۱۹۱۱ [۲ فروردین ۱۲۹۰: ۲۱ ع ۱ -

[۱۳۲۹

آقا

افتخار دارم راپورت وقایع چهار هفته اخیر ایران را بطور معمول ارسال دارم.
بارکلی

خلاصه وقایع ماهیانه ایران از بیست و دوم فوریه الی بیست و دوم مارس [۳ اسفند ۱۲۸۹ تا یکم فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۲ صفر تا ۳۰ ع ۱ - ۱۳۲۹]

مجلس

در جلسه شانزدهم مجلس رای داد که پروگرام رئیس الوزراء جدید مذاکره شود ظاهراً مهیج احساسات پارتیها بود می نمود ممتازالدوله رئیس جدید مجلس مکتوبی از طرف نایب السلطنه که لفاً یادداشتی راجع به اساس حکومت پارلمانی و در حقیقت مشتمل بر نطق بعد نایب السلطنه بود آورده قرائت شد. حضار اغلب تحسین گفتند.

وزیر امور خارجه در بیست و پنجم ماه فوریه نطقی کافی راجع به روابط دولت ایران با دول خارجه نمود. در چهارم مارس نایب السلطنه در آن مجلس قسم یاد نمود و نطقی کرد که خلاصه آن در مکتوب سر جرج بارکلی مورخه هفتم مارس فرستاده شد.

نایب السلطنه در آن مجلس قبول نمودن سپهدار مقام ریاست را رسمی نمود. در هفدهم شهر جاری استعفاء ممتازالدوله از ریاست مجلس قرائت شد. مرتضی قلی خان نایب بجای او نشست و در نهم شهر جاری مؤتمن الملک به اتفاق آراء به ریاست

مجلس معین شد و در روز یازدهم سپهبدان کابینه را به مجلس معرفی کرد و ضمناً نطقی نموده پروگرام خود را به مجلس پیشنهاد کرد. ذکر نطق و پروگرام او هر دو در مراسله جداگانه شده. در جلسه شانزدهم مجلس رای داد که پروگرام رئیس الوزراء جدید مذاکره شود لهذا فوراً مطرح مذاکره و به اکثریت آراء تصویب شد.

پیشینه

تبریز ۲۵ شهریور ۱۳۰۷

فرمانفرمای آذربایجان اظهار داشته که در صدد هستند که یک قشون مرتب مسلح پنج هزار نفری که سه هزار و ششصد نفر آن پیاده نظام و یک هزار نفر سواره و چهارصد نفر توپچی باشند تشکیل بدهند. از قراری که راپرت رسیده راهها امن است لکن سختی هوا در اوایل ماه فوریه گاهی قطع مراد کرده.

آستارا

راجع به تلگرام سر جرج بارکلی مورخه ششم مارس ۱۹۱۱ در تاریخ ۲۵ شهریور ۱۳۰۷ ویس قنسول رشت راپرت می دهد که از قراری که از جای موثقی اطلاع یافته حسینقلی شاهسون به یکی از قراولهای روسی که در راه برای حفظ مسال التجاره گذارده اند حمله برده دو نفر سرباز را کشته و یک نفر صاحب منصب را زخمدار کرده. بعلاوه دو نفر قزاقی که مفقود شده بودند جسد مجروح پاره کرده شان پیدا شده.

ششصد نفر قشون روس از خاک روسیه گذشته قسمتی از آنها در امتداد سرحد روسیه و اطراف آستارای ایران را گرفته که کسی به خاک روسیه وارد نشود و قسمت دیگر آنها اطراف تپه هایی که حسینقلی و همراهانش پناهنده شده اند محاصره و جنگ کرده اند. از قرار راپورت واصله یک نفر سرباز روسی زخمی و چند نفر از اشرار کشته و زخمی شده اند.

از قراری که قنسول جنرال روس مقیم تبریز خبر می دهد یک هزار و پانصد نفر قشون روس به سمت آستارای روس حرکت کرده.

رشت

معیرالملك از حکومت گیلان استعفاء داده و سردار معتمد بجای او معین شده. در اواخر فوریه از همدان و کاشان به تجار رشتی تلگرافات شده که شکر و قند روسی را حمل نمایند. چند روز بعد کابینه عدم رضایت خود را از این کار که مغایر دوستی است تلگراف نمود.

مستحفظ راه که دو نفر تبعة روسی او را با گلوله زده بودند در سوم ماه مارس فوت شده جنازه اش را بطرز نظامی برداشته دفن کردند.

از قراری که راپورت رسیده اهالی دهات رانگی به تحریک امیر اسعد پسر سپهبدان

می شود شوکت الملك و حشمت الملك مستحفظ گذاشته اند لیکن در خارج آن راه سرقتهای متعدد شده است.

اصفهان

شهر آرام و اطراف آن کمافی السابق است و از قرار راپورت واصله دزدها در اواخر ماه فوریه به قصبه نطنز دست برد زده اند و به موجب راپورت واصله دزدیهای ذیل هم در راه واقع شده است:

در بیست و دوم ماه فوریه نزدیک حبیب آباد و سیزده میلی سمت غربی اصفهان بقدر چهار هزار لیره از نقره و طلا مال بانک شاهنشاه که به یزد فرستاده می شده به سرقت برده اند. اکثر آن بعد پیدا شده.

مستر کی و مستر هیكاك که از اصفهان در بیست و هشتم فوریه حرکت کرده اند در باقرآباد پنج نفر به آنها برخورد دارائی آنها را که بقدر یکصد و بیست لیره بوده برده اند. از قرار مذکور دزدها بختیاری بوده اند. و نیز در اول یا دوم ماه مارس در راه سلطان آباد نزدیکی قم دو قافله را زده اند و در شب بیست و ششم ماه فوریه در کولی کیش [= کولی کش] نزدیکی خون خوزه [= خان خورده - خان خوره] چهارده نفر ساریان و سیصد نفر شتر از بوران برف تلف و کسانی که جان بدر برده اند همه از برف و سرما کور و گنگ شده اند.

یزد

انجمن ایالتی به رسیدگی به مصارف پولی که برای مستحفظین راه به حکومت داده شده و در مسئله اجحاف مالیاتی که اهالی دهات متفرقه به مأمورین مالیه نسبت داده اند خوب پافشاری کرده است.

یک دو دسته کوچک سارقین در اواسط فوریه در راه نائین و کرمان مکرراً دیده شده اند. در نائین و اردکان تعدی و اجحاف مأمورین مالیه برای مردم اسباب زحمت کلی شده.

کرمانشاه

حاجی رستم بیک سردسته یکی از پارتیهای شهری که مدتی در تهران توقیف بود گریخته و خود را به کرمانشاه رسانیده و با معین الرعایا سردسته پارتی دیگر که با هم ضد بودند ظاهراً ساخته.

رئیس تازه نظمیه بر قوه پلیس افزوده مع ذلك خورده دزدیهای متعدد شده است.

کرمان

سردار نصرت با یک هزار و پانصد نفر روز هیجدهم فوریه از کرمان برای بم حرکت کرده که به اردویی که برای اعاده انتظام امور بلوچستان بنا است در بم تشکیل شود

که آنها یکهزار و پانصد نفر دیگر می‌شود ملحق شود. در بیم تدارکات لازمه اردو دیده خواهد شد.

شیراز

وضع راهها در ورقه جداگانه راپورت شد. لیوتننت لنگت صاحب‌منصب کشتیهای همایونی و لیوتننت وارد صاحب‌منصب قشون‌هندی که مرخص شده‌اند در بیست و ششم ماه فوریه بسمت بوشهر حرکت کرده‌اند.

نمره - ۷۶

مکتوب سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله دهم آوریل) از طهران مورخه بیست و سوم مارس ۱۹۱۱ [۲ فروردین ۱۲۹۰؛ ۲۱ ع ۱-۱۳۲۹]

راجع به مکتوب من مورخه نهم مارس در خصوص پیشرفت اقدامات دولت ایران در انتظام راه جنوب افتخار دارم عرض نمایم که با وجود اظهارات اکیده من هنوز شنیده نشده که فرمانفرمای جدید فارس از کازرون رد شده باشد و توقف زیاد معظم‌له در آنجا بواسطه نزاع که فیما بین دو نفر از رؤسای دو طایفه برای تصرف احمدی که منزلی است در شمال بوشهر بوده ظاهراً خان انگالی محلی را فیما بین احمدی و کازرون گرفته راه عبور و مرور قوافل را مسدود ساخته و تصادفاً یکدسته عملجات ممیزین سیم تلگراف در سه معرکه جنگ واقع ولی خوشبختانه آسیبی به آنها نرسیده و هنوز نشنیده‌ام که قوافل در آن قسمت راه عبور می‌نمایند یا خیر. راجع به راه فیما بین شیراز و اصفهان اگرچه غیر از آنچه در فوق در مکتوب خودم به آن اشاره شده دیگر راپورت سرقتی به من نرسیده با وجود این گمان نمی‌کنم که تجار باز اطمینان حاصل کرده باشند و البته حالا هم خیلی زود است که قبل از اینکه نظام‌السلطنه به شیراز برسد و مجال پیدا کند که راپورت بدهد به چه وسیله می‌تواند راههای جنوب را منظم نماید بفهمیم که دولت ایران چگونه شخصاً در انتظام راههای جنوب موفق خواهد شد.

این امور بسته به این است که چگونه نظام‌السلطنه ضدیت مابین قوام‌الملک و صولت‌الدوله را بتواند اصلاح نماید.

از قراری که شنیده شده نظام‌السلطنه ایل عرب را به قوام سپرده و می‌خواهد راه شیراز و بوشهر را به صولت‌الدوله و راه شیراز و اصفهان را به قوام‌الملک بسپارد. بنظر می‌آید این ترتیب تدبیر خوبی است ضمناً وقت را از دست نداده به دولت ایران تأکید کرده‌ام که به نظام‌السلطنه حکم نماید که در ورود به شیراز عجله نماید و وجوه لازمه را برای بکاربردن استعدادی که مخصوصاً به او سپرده شده است به او برسانند.

جنرال مالتا که در اصفهان به واسطه نبودن سوار که همراهش باشند معطل شده بود روز یازدهم شهر جاری به عزم جنوب حرکت کرد.

بارکلی

نمره - ۷۷

مکتوب سر جرج بکانن [بیوکانان] به سر ادوارد گری (واصله در دهم آوریل)

از سمت پترزبورگ مورخه بیست و ششم مارس ۱۹۱۱ [۵ فروردین ۱۲۹۰: ۲۴ ع ۱۳۲۹]

آقا

پس از وصول مراسله جنابعالی مورخه هیجدهم مارس، بطور یادداشت به وزارت خارجه اطلاع دادم که دولت ایران مبلغ یکصد و بیست هزار تومان بعنوان پیش قسط ثانوی از بانک شاهنشاهی تقاضا نموده از این مطلب چنین معلوم می شود که در ضمن پروگرام سپهدار ذکر ترتیب قرض بعدی بوده و بانک شاهنشاهی هم برای دادن مبلغ یکصد و بیست هزار تومان مزبور حاضر است و به سر جرج بارکلی دستورالعمل رسیده که به دولت ایران اظهار نماید مبلغی از آن پول را به مصرف حقوق قشون ساخلوئی شیراز برسانند و اینک افتخار دارم که راپورتا عرض نمایم که جواب یادداشت من از وزارت خارجه روس یادداشتی رسیده که دولت روس مطالب یادداشت مرا با تشکرات فایقه ضبط نموده.

امضاء بکانن [بیوکانان]

نمره - ۷۸

نمره - ۷۸ مورخه ۲۶ فروردین ۱۲۹۰

تلگراف سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله یازدهم آوریل)

از طهران مورخه یازدهم آوریل ۱۹۱۱ [۲۱ فروردین ۱۲۹۰: ۱۱ ع ۱۳۲۹]

امروز بمن خبر رسیده که فرمانفرمای فارس روز ششم آوریل به شیراز وارد

شده.

نمره - ۷۹

تلگراف سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله چهاردهم آوریل)

از طهران مورخه چهاردهم آوریل ۱۹۱۱ [۲۴ فروردین ۱۲۹۰: ۱۴ ع ۱۳۲۹]

راجع به وضع جنوب

افتخار دارم که در تعقیب تلگراف خودم مورخه سوم آوریل راپورت بدهم که ظاهراً

(۱) بهمین گونه است در اصل که البته درست نیست. - م.

فرمانفرمای فارس در شیراز کفایتی بخرج داده و گفته است اگر دولت با او درست همراهی نماید یقین دارد که بزودی امور را منظم نماید و نیز به مستر ناکس اطمینان داده که بزودی اقدامات لازمه در تنبیه اشرار جزو خواهد نمود و بعلاوه در نظر دارد که همین که اطراف شیراز خوب منظم شود اردویی به سرکردگی خودش برای سرکوبی طایفه بویراحمدی تشکیل و گسیل نماید.

مع هذا جنرال مالتا از اینکه در حین ورودش پول و قشون و اسلحه در شیراز حاضر نبوده بسیار مأیوس شده و آتیه را بد می بیند و به کفیل قنصلگری گفته که اقدام به تشکیل ژاندارمری بدون اینکه پول مخارج یکساله آن تماماً به شیراز فرستاده شود از بی مصرف هم بی مصرف تر است. لهذا در این باب به وزیر امور خارجه راجع باین مسئله خاطر نشان و او را متنبه و ملامت کردم که چرا من و دولت مرا فهمانیده [= گول زده است] است که تاکنون مبلغ هشتاد هزار تومان بجهت مخارج ژاندارمری به شیراز فرستاده شده در حالی که ثابت شد که این مسئله بی اصل و بی مأخذ بوده معظم له در جواب گفت در این مسئله سوءاستفهامی واقع شده و مرا اطمینان داد که بدون تأخیر وجه لازمه به شیراز فرستاده خواهد شد.

مستر ناکس راپورت می دهد عملیاتی که بنا بود بر ضد کمارج به عمل آید موقوف و متروک شده به تازگی در دو سمت شیراز دو سه قافله شهری را زده اند و از قراری که راپورت رسیده چهارصد نفر بویراحمدی حاضر و مهیا بوده و مصمم فرود آمدن به راه بوشهر و شیراز برای غارت قوافل هستند.

نمره - ۸۰

تلگراف سر ادوارد گری به لارد کیلمارناک
از وزارت خارجه مورخه پانزدهم آوریل ۱۹۱۱ [۲۵ فروردین ۱۲۹۰؛ ۱۵ ع ۲ -
۱۳۲۹]
به دولت سوئد ابلاغ نمایند که نظر به این مسئله که هیچ علامت تخفیفی در بی نظمی راههای جنوب ایران مشهود نیست امیدواریم مسئله استخدام صاحبمنصبان سوئدی را زودتر فیصل نمایند. ضمناً از دولت معظم له سؤال نمایند که کار استخدام به کجا انجامیده و خوب تشریح نمایند که ما ابدأ مخالفت و مغایرتی به استخدام صاحبمنصبان سوئدی برای اعاده نظم نقاط مغشوش شده نداریم.

نمره - ۸۱

تلگراف سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله شانزدهم آوریل)
از طهران مورخه شانزدهم آوریل ۱۹۱۱ [۲۶ فروردین ۱۲۹۰؛ ۱۶ ع ۲ - ۱۳۲۹]
مستر ناکس تلگرافاً [= تلگرافی] اطلاع می دهد که نظام السلطنه دیروز عصر

پسرهای قوام را توقیف نمود و این عمل در شیرازیه‌ها حالت و اثر ترکیدن بمب را پیدا کرده ابدأ از آنها حرکتی نشده و گمان اینکسه اغتشاشی در شهر پیدا شود نمی‌رود.

پسر قوام‌الملک تمنای تحصن در قنسولخانه دولت فخمه نموده چون احتمال خطری درباره او نمی‌رفته مستر ناکس خواهش او را نپذیرفته. مستر ناکس گمانش این است که سایر منصوبین قوام هم تقاضای همین مطلب را خواهند نمود. به مستر ناکس اطلاع دادم که آنچه در این باب کرده صحیح بوده، و دلیل ظاهری توقیف نصرالدوله این بوده که مشارالیه از گرفتن بعضی اشرار مضایقه نموده.

نمره - ۸۲

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله هفدهم آوریل) از طهران مورخه هفدهم آوریل ۱۹۱۱ [۲۷ فروردین ۱۲۹۰؛ ۱۷ ع ۲ - ۱۳۲۹] کفیل قنسولگری شیراز به من اطلاع داده که گرفتاری پسرهای قوام (که مفتخران دیروز تلگرافاً [= تلگرافی] راپورت دادم) تأثیرخوشی نموده. سردار اسعد فرمانفرمای فارس ابدأ راضی نیست و مسافرت فوری خود را به اروپا که بزودی بایستی صورت بگیرد به تأخیر انداخته و به دولت ایران اظهارات سخت به تقویت پسرهای قوام مینمایند. من به ایشان تأکید نموده‌ام که اقدامی که باعث سستی کار و سلب اقتدار نظام السلطنه بشود نکنند و نیز خاطر نشان کرده‌ام که نظام السلطنه یحتمل استعفاء خواهد کرد اگر دولت با او همراهی ننماید و این کار موجب اغتشاش امور فارس می‌شود.

نمره - ۸۳

تلگرام سر جرج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله هیجدهم آوریل) از طهران مورخه هیجدهم آوریل ۱۹۱۱ [۲۸ فروردین ۱۲۹۰؛ ۱۸ ع ۲ - ۱۳۲۹] در تعقیب تلگرام دیروز من آنچه فهمیده می‌شود دولت ایران مصمم است که به نظام السلطنه حکم رهائی پسرهای قوام را بدهد مشروط بر اینکه از فارس بروند. سردار اسعد به این ترتیب راضی شده.